

Karel Zeman - profil tvorby a rozbor díla

Petra Štichová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci mapuji svébytnou tvorbu legendárního filmaře zlínských ateliérů Karla Zemana, zmiňuji jeho jednotlivé díla, kdy se zaměřuji na jejich obsahovou náplň i samotnou realizaci. V části své práce rozebírám Zemanovy trikové postupy, stejně jako prameny jeho inspirací pro tvorbu. Poslední kapitolu věnuji filmovému řemeslu dnešní doby a zamýšlím se nad vlivem Karla Zemana na tuto tvůrčí disciplínu. Uvádím jeho domácí i zahraniční úspěchy a snažím se vyslovit k Zemanově umělecké osobě jako k výjimečnému tvůrci všech dob, který je letos navíc významný svým stým jubileem.

Klíčová slova: experimenty v klasické animované tvorbě, filmový trik, Cesta do pravěku, svět Julia Verne, inspirace ilustrací, optické klamy, vliv na dnešní filmovou tvorbu

ABSTRACT

In my bachelor work I am concerned with the original creation of legendary filmmaker Karel Zeman, that worked in Zlín art studios. I mention his individual works and I concentrate on their contents and realization. In a part work I analyse Zeman's film trick procedures, as well as his inspiration for the creation. In the last chapter I write about movie profession of present and I speculate about the influence of Karel Zeman on this progressive era. I mention his achievements and I try to express Zeman's artistic person as the exceptional author of all time, this year, eminent in his hundredth jubilee.

Keywords: experiments in classic animated production, special effects film, A journey to the primeval ages, the world of Jules Verne, inspiration of illustration, optical delusion, influence on present

„Umění je jako slunce, které se taky nikomu nevtírá. Když zatáhnete záclony a zavřete okenice, tak vám slunce do bytu neleze, jenomže je to vaše chyba, pane, že chcete žít po-
tmě.“

Jan Werich

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 KAREL ZEMAN A PRŮŘEZ DÍLEM.....	10
1.1 POČÁTKY TVORBY V KUDLOVSKÝCH ATELIÉRECH.....	10
1.2 CESTA DO PRAVĚKU- VRCHOL POPULÁRNĚ NAUČNÉHO ŽÁNRU...13	
1.3 VERNEOVSKÝ SVĚT A DALŠÍ FILMY V KOMBINACI HRANÉ, LOUTKOVÉ A PLOŠKOVÉ TECHNIKY	14
1.4 NÁVRAT K ANIMOVANÉMU FILMU	21
1.5 SVĚTOVÁ ÚROVEŇ A PROSLULOST ZA HRANICEMI	24
2 KAREL ZEMAN - MÁG FILMOVÉHO TRIKU18.....	26
2.1 OBJEVITELSKÉ TVŮRČÍ ÚSILÍ.....	26
2.2 INSPIRACE ILUSTRACÍ	28
2.3 OPTICKÉ KLAMY A HRA S PROSTOREM	29
3 KAREL ZEMAN- INSPIRACÍ PRO TVŮRCE DNEŠNÍ DOBY.....	31
3.1 "ZEMANOVSKÉ" TRIKY DNEŠKA BEZ POUŽITÍ POČÍTAČE A JEHO VLIV NA BUDOUCNOST FILMOVÉ ŘEČI.....	31
3.2 MODERNÍ POČÍTAČOVÉ PROGRAMY JAKO ODKAZ ZEMANOVA TRIKOVÉHO UMĚNÍ.....	33
ZÁVĚR.....	35
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA.....	37

ÚVOD

Své sny, představy a fantazie má docela každý, jen málokdo z nás je však natolik schopný, aby těmto vnitřním obrazům dal konkrétní tvář a přenesl je na papír či filmové plátno. Ikonou zlínských ateliérů, mág a iluzionista Karel Zeman to dokázal, a to dokonce na úrovni světového úspěchu. Všestranný filmař vytvářel ve svých snímcích neznámé imaginární světy a dodal tak filmové tvorbě nový rozměr: fantasticko-dobrodružný žánr. Stal se mistrem bez konkurence ve filmové realizaci Vernovských románů, kdy za použití geniálních trikových postupů odkryl divákům svět, který si nad stránky Vernových knih doposud jen představovali. Zeman se nebál experimentů a často ve své tvorbě sahal do neznámých zdrojů, aby vytvořil nová originální díla. Kombinovanými filmy se obrací k dospělým, zamýšlí se nad technickými pokroky doby a oslavuje umění a poezii, v animovaných pohádkách určeným dětem ukazuje velikost čisté lásky a rozvíjí jejich fantazii. Do našich pamětí se potom zapsal novátorským snímkem *Cesta do pravěku*, který je svojí naučností a napínavým dějem podívanou především pro mladé študáky. Karel Zeman nedbal tisku a kritiky, soustředil se na ohlas diváků a jejich spokojenost, svojí vlídnou tvorbou si přál probouzet v lidech fantazii a vřelý vztah k světu...

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KAREL ZEMAN A PRŮŘEZ DÍLEM

Budoucí mistr trikového filmu Karel Zeman se narodil 3.11. 1910 v Ostroměři u Nové Pačky. Absolvoval obchodní školu a navštěvoval kurs reklamního kreslení a aranžování. Po krátkých středoškolských studiích pracoval jako kreslíř a návrhář v reklamních ateliérech. Působil několik let ve Francii, později také u Tomáše Bati ve Zlíně. Již jako student se Karel Zeman aktivně zajímal o loutkové divadlo a doma začal natáčet krátké amatérské loutkové filmy. Jeho nalezená vášeň pro animovaný film ho přivedla v roce 1943 do zlínských filmových ateliérů, kde již v té době tvořila své první loutkové filmy průkopnice dětského animovaného filmu Hermína Týrlová.

1.1 Počátky tvorby v Kudlovských ateliérech

Karla Zemana přivedl zájem do tehdy Zlínských trikových ateliérů v době, kdy v jejich prostorách již působila Hermína Týrlová svými realizacemi loutkových filmů pro děti. V době kdy Týrlová a Zeman tvořili na kudlovských ateliérech, byl králem filmu také Jiří Trnka ve svém populárním studiu Bratři v triku. Tito tři tvůrci měli společnou lásku pro film, hledání nových animačních možností a originalitu v řešení filmového pojetí; jinak byli však osobami odlišnými a i pro svou svébytnost se mezi nimi projevovala rivalita. Proto každý z nich našel v tvorbě svůj osobitý projev, zvláště potom, kdy Karel Zeman objevil cestu svým experimentátorstvím, které mu přineslo celosvětový úspěch.

Po válce se Zlínské ateliéry přejmenovali na Gottwaldovské. Zeman s Týrlovou se na krátký čas stali kolegy a spolupracovníky, vzápětí se však rozešli. Během práce na prvním poválečném filmu Týrlové VÁNOČNÍ SEN těsně před dokončením shořel negativ, Hermína Týrlová se psychicky zhroutila. Zeman ve spolupráci s režisérem hrané části Bořivojem Zemanem převzal námět a celý film znovu přetočil. VÁNOČNÍ SEN (1945) získal v roce 1946 na MMF v CANNES Cenu za nejlepší loutkový film. Oblíbené téma obživlé dětské hračky ztvárnil režisér v podobě rozverného snu malé dívky, v němž ožívují její neživý panáček a látková zvířata. Zeman použil kombinované techniky hraného a loutkového filmu, kdy se loutka pohybuje v reálném čase a prostředí. Tím spojuje dvě filmové roviny – reálný svět lidí a animovaný svět loutek. Herecká stránka je ve filmu potlačena, má spíše funkční ráz, hlavními dramatickými hrdiny, jež film rozehrávají, jsou loutky-hračky. Již

v tomto raném filmu poetická atmosféra, hravost a osobité kouzlo předurčuje Zemanovu neobyčejnou schopnost rozehrávat fantazii, kterou bezkonkurenčně uplatňuje v jeho další tvorbě.

Po prvních pokusech Vánočního snu následovala šestidílná série krátkých filmů, jejichž hlavní hrdina Pan Prokouk, se stal svojí osobitostí a humorem legendární postavičkou filmového světa a získal sympatie nejednoho diváka. Tváří tohoto populárního človíčka se slamáčkem se Zeman v jednotlivých epizodách obrací k divákům a satiricky vyslovuje aktuální problémy a nešvary naší společnosti (PAN PROKOUK V POKUŠENÍ, PAN PROKOUK ÚŘADUJE, PAN PROKOUK FILMUJE aj, 1946-1955). Groteskním pohybovým vyjadřováním a nemotorností připomíná Prokouk legendárního Charliho Chaplina, který nám je pro své dobručtvi stejně jako loutkový hrdina sympatickým občánkem. Karel Zeman jako jeden z mála filmových autorů využil možnosti animovaného filmu pro vyjádření se k sociální situaci. Prokoukovská série se stala významným ideovým přínosem pro diváky všech generací a otevřela Zemanovi samostatnou uměleckou dráhu. Legendární postavička Prokouka uvádí dnes svojí úklonou filmy české filmotéky a tím zaručuje svojí nesmrtelnost po další generace..

V roce 1945 se Zeman vrátil do světa fantazie a oslnil svým experimentálním krátkým snímkem INSPIRACE. Karel zeman pro svojí taneční pantomimu použil skleněných foukaných figurek známého sklářského výtvarníka profesora Jaroslava Brychty z železnobrodských dílen a s citem pro světlo, barvu a rytmus vytvořil nenahraditelně snovou atmosféru. Taneční stylizace pohybu figurek ladí s využitým materiálem, režisér exceluje svým filmovým uplatněním ve všech obrazových složkách. Je až neuvěřitelné, s jakou lehkostí dokázal autor roztančit pro animaci tak neobvyklý materiál jako je sklo. Průzračný svět ve spojení s poetickou hudbou vytváří až baletní etudu v podání skleněné Kolombíny a Pierota. Zeman prokázal své nadšení pro objevování nových materiálů a všestranné využití animovaného světa. INSPIRACE vítězí na festivalech v Knokke Le Zoute, v Yorktonu, v Dillii a v Montevideu. Zeman díky zkušenostem s prací se sklem využil železnobrodské skláře pro výrobu vlnitých skel, které později využil v mnoha svých filmech pro sugestivní ztvárnění vodních a podmořských prostředí.

Inspirací uzavřel Karel Zeman své lyrické ladění a pustil se do prvních rozměrnějších filmů s rozvinutým dramatickým dějem. Začíná adaptací známé básně s midasovským motivem Karla Havlíčka Borovského, KRÁLEM LÁVROU (1950). Toto satirické básnic-

ké dílo odpovídá Zemanovu naturelu inklinující k satíře, groteskní ironii a karikování postav. Autorův smysl pro kontrast a výtvarná stylizace postaviček (postava krále, drobný oslík, Kukulín a jeho stín) se stávají významnými nositeli nálad, které jsou ještě umocňovány dramatickou hudbou skladatele Zdeňka Lišky. Film sklidil u diváků i kritiků ohlas. Novinové listy Svobodné slovo se ke Králi Lávrovi vyjadřují: *„Režisér a výtvarník Karel Zeman domyslíl námět ještě dále a zevšeobecnil Havlíčkovu myšlenku, vyzdvihl zdravou intelektuální sílu lidu proti omezenosti reakčních monarchů a naznačil i leccos z třídních rozporů Havlíčkovy doby. Tento vzorný tvůrčí vztah ke klasické látce se projevil v konečném výsledku jeho práce, svěží a přesto hluboké svou myšlenkou i svým revolučním závěrem.“*

Vášeň pro pohádkový svět prokázal Karel Zeman v díle POKLAD PTAČÍHO OSTROVA (1952). Adaptovaná pohádka E. F. Mišky skýtá nezaměnitelnou atmosféru dálného orientu, která je vystihnuta díky Zemanové inspiraci perskými miniaturami. Film jakoby otvíral jednotlivé stránky knihy a dával nahlédnout na orientální ilustrace. Autor nabírá na nových zkušenostech, ve zvukové složce používá vedle hudby také mluvené slovo, který je rovnocenným nositelem akce s obrazem. Verše Františka Hrubína dokonale dotváří pohádkový rytmus filmu, a někdy až posunují obrazovou složku do roviny ilustrací. Stejně významnou novou zkušeností je kombinace technik, jež Zeman ve filmu užívá. Vedle loutky klasické pracuje s poloreliéfní a bravurně propojuje tyto dvě technické podoby. Zeman stále hledá nové technické a estetické možnosti animovaného filmu a jde vstříc každé nové zkušenosti. Jeho neúnavné hledačství inspirovalo pozdější multimediální trikové řešení filmového obrazu.

Ptačím jezerem uzavírá Zeman svojí první etapu animovaného filmu klasické loutky a vydává se směrem, který je bezpochyby jeho vrcholný tvůrčím obdobím, do světa trikového filmu.

1.2 Cesta do pravěku- vrchol populárně naučného žánru

Novou tvůrčí éru započíná Karel Zeman svým prvním celovečerním trikovým filmem CESTA DO PRAVĚKU (1955), určený především pro starší děti. Otevírá jím pro nás svět filmových knih na jejichž podkladu dá se říci díla vznikají. Sám autor nazývá tento film jako druh populárně naučného žánru. Vědecké téma rozehrává v příběhu čtveřice kluků, kteří se vydávají po stopách pravěkých zkamenělin do dávné minulosti našeho světa. Zeman zakládá svojí filmovou výpravu na vědeckých podkladech a odborných poznatcích. Pro výrobu a vizuální vzhled loutek se inspiroje vědeckými kresbami a ilustracemi, zejména potom známým ilustrátorem pravěkých témat Zdeňkem Burianem. Zeman zachycuje tvář neexistujícího světa, který směle shrnuje a odráží jednotlivé etapy historie naší planety a vývojová stádia života. Film je tak napínavou učebnicí pro žáky a žáčky a nenuceně vzdělává své diváky. Filmovým divákům samo téma pravěku nebylo poprvé představeno Karlem Zemanem, ale již ve dvacátých letech oživil na plátně pravěká zvířata Willis O'Brien filmem Ztracený svět, jímž otevřel bránu dalším tvůrcům historických příšer.

Příběh Cesty do pravěku tvoří dvě paralelní linie. První z nich mapuje výpravu chlapců Petra, Jendy, Toníka a benjamínka Jirky, kterou podnikají s mladistvým nadšením a dětskou lehkovážností. Proti proudu řeky času proplouvají jednotlivými historickými obdobími a na základě svých dobrodružných prožitků píše deník, který je memoriálem celé jejich výpravy. Osobní životy chlapců do děje nezasahují, film ani nijak nezdůrazňuje jejich charaktery, divák zná jejich postavy jen jako výletníky a účastníky výpravy. To vše je Zemanův záměr, jak nenarušit zábavně naučný ráz filmu.

Druhou linii tvoří krajinné prostředí, ve kterém se odehrávají příběhy přírody, fauny a flory. Zeman fantasticky zachycuje opravdovost jednotlivých zvířat i rostlin, pohyby pravěké fauny jsou až neuvěřitelně autentické, a celý svět rekonstruuje reálně. Autor využívá všech filmových prostředků a možností trikového filmu aby dosáhl vytvoření nové imaginární reality. Zvolená kombinace hrané a loutkové techniky nenarušuje obrazovou a výpravnou soudržnost, naopak díky výtvarnému pojetí a trikovému mistrovství, věrně napodobuje to, co kdysi existovalo. Předmětný svět pravěku je vyjádřený převážně animovaně.

Herecká složka ve filmu není dominantní, je v rovnováze se složkou animovanou a v harmonické syntéze celkového chodu děje. Role chlapců nezastiňují rozehrané scény pravěkých zvířat, děti se stali jakýmsi průvodci historie a účastněnými pozorovateli.

Film je vlastně vystaven retrospektivně - jeden z chlapců Petr celý příběh vypraví nad popsaným deníkem a obrací se k divákům jako vypravěč zažitého dobrodružství. Jednotlivé scény vyprávění se potom odehrávají teď a tady, komentář scén je v čase minulém..

Film bezesporu vyvolává emoce jak úžasu, tak napětí a strachu. Dějová linie je tvořena řetězcem dramatických situací; ať je to boj ještěrů či jednotlivé střety chlapců se zvířaty, vždy je divák v akci osobně angažován a prožívá vzrušující napětí spolu s dětskými představiteli. Sám Karel Zeman komentuje : „ *Skutečným hrdinou není žádný ze čtveřice chlapců, ale pravěká příroda, ono velké a pravdivé dobrodružství naší Země*“.

Toto osobité dílo sklidilo jak u malých tak velkých diváků různých národností nebývalý úspěch, bylo oceněno jako nejlepší dětský film v Benátkách, na festivalu v Manheimu získal Cenu kritiky a v Československu státní cenu. Mladá fronta roku 1955 píše: „*Je to umělecky podaná lidová univerzita v tom nejkładnějším slova smyslu. Je to film, v němž se spojením živých herců, loutek a použitím triku podařilo vytvořit novátorské dílo, plné reálné fantazie a uměleckých hodnot, dílo světové úrovně.* „

Zeman si zde ověřoval své možnosti obrazového ztvárnění daného námětu za omezených realizačních podmínek a využil maximálně schopností svých spolupracovníků, aby se mohl pustit do realizace dalších filmů...

1.3 Vernovský svět a další filmy v kombinaci hrané loutkové a ploškové techniky

Do vrcholného období své tvorby vstupuje Karel Zeman realizací napínavého snímku VYNÁLEZ ZKÁZY (1958) , který vynáší režiséra do síně slávy. Základní dějová osnova vychází z méně známé knihy Jula Verna *Face au Drapeau*. Zemana již od raného mládí okouzila prorocká fantazie tohoto francouzského spisovatele fantasticko-dobrodružných románů, až nyní však jako zkušený filmař měl možnost tento svět přenést na filmové plátno. Ve Vynálezu zkázy našel režisér svou nejosobitější látku, intimně spjatou s jeho povahou. Utopická náplň románu podnítila autora k tvůrčí fantazii a dala mu prostor k vytvoření vlastního imaginárního světa. Tak jako se Zeman v *Cestě do pravěku* inspiroval vědeckými

kresbami, výtvarné pojetí Vynálezu zkázy založil na dobových xylografických rytinách původních ilustrátorů Vernových románů Rioua a Benneta.

Napínavé dobrodružství je poeticky zfilmováno v kombinaci hraného, loutkového a animovaného filmu za použití dokreslovačky, díky níž tvůrce opět věrně zobrazuje fantazii na úrovni reálného světa, vytváří tak iluzi skutečnosti. Vernovy fantastické vynálezy, rozměrné stroje i mořské potvory jsou spisovatelovou utopistickou představou a zároveň určitým proctvím moderního světa techniky. Zeman esteticky vytváří románový svět bez ohledu na poznatky dnešní doby a imaginární realitu zobrazuje na základě Vernovy fantazie a ilustrací jeho knihy. Výtvarné pojetí fascinuje svojí poetičností. Černobílé scény jako by vystoupily ze stránek dobové knížky. Specifickým výtvarným znakem snímku jsou všudypřítomné proužky napodobující rytinové grafiky, které zdobí vše, od kostýmů hrdinů přes fantastická zvířata po mořskou hladinu. Celému snímku korunuje fenomenální hudba Zdeňka Lišky, která koresponduje s obrazovým pojetím díla.

Zeman poprvé pracuje s výraznou hereckou složkou, která ve filmu dominuje a ve srovnání s Cestou do pravěku jsou zde herci hlavními tvůrci děje. Animované sekvence jsou většinou úzce spjaty s hereckou akcí, proto je gestikulace herců stylizovaná tak, aby odpovídala pohybům animovaným. Triková a animační schopnost Zemana však bravurně propojuje tyto dvě techniky tak, že divák proplouvá nerušeně dějem. Přes výraznou hereckou stránku je i zde herec podřízen výtvarnému záměru a svojí rolí a vizuálním pojetím se stává partnerem filmového prostředí a dobových dekorací.

Dobrodružství vynálezce neobyčejně výbušné látky profesora Rocha je určeno především chlapeckému publiku, které neúnavně miluje napínavé příběhy a objevování neznámého. Vedle dějové linky je snímek až jakousi přehlídkou fantaskních strojů, při jejichž ztvárnění kreativita nezná mezí. Stroje vodní i vzdušné, poháněné všemožnými mechanizmy v čele s legendární vzducholodí Albatros brázdí Vernův svět, jakoby byly automatickou součástí tehdejšího lidského života. Zeman přenáší diváka do dětství dnešní techniky.

Filmové podívané nechybí ani vlídný humor Zemanovi vlastní. Československý tisk Mladá fronta roku 1958 oceňuje snímek ve všech jeho polohách: „*Karel Zeman stvořil dílo vyznačující se úchvatnou harmonií. Dílo plné poezie a jemného humoru. Avšak co zejména: prodchnuté ušlechtilou myšlenkou mírovou, vyjádřenou v hněvivém odsudku všech, kdož chtějí zneužít vědeckých objevů v nástroj zkázy.*“

Zeman s úctou vytváří neexistující světy a odkazuje tím na tvorbu Georgese Méliése, jehož filmy z počátku 20. století se také inspirovali Vernovými díly.

Vynález zkázy se řadí do mezinárodně nejúspěšnějších českých filmových děl a sklídl doma i v zahraničí mnoho ocenění: Cena francouzských filmových kritiků, Křišťálová cena francouzské filmové akademie, Velká cena EXPO 1958, cena čs. Filmové kritiky, státní cena. Práce a na Vynálezu zkázy a jeho výsledky otevřely filmové tvorbě nové možnosti. Spojením živého herce s filmem loutkovým a hraným byly do filmové tvorby vráceny hodnoty, ze kterých kdysi těžil méliéssovský věk filmové fantazie.

Karel Zeman pokračuje ve své fantaskní tvorbě humorným snímkem BARON PRÁŠIL (1961). Tentokrát se autor inspiroval románem Gottfrieda Bürgera, jehož téma se představilo na plátně kina již v několika filmových převodech. Zeman zde, stejně jako tomu bylo u Vynálezu zkázy, neusiluje o mechanický přepis literární předlohy, chápe román jako estetický podklad k vytvoření vlastního fantaskního filmového světa. Využívá opět svých trikových kouzel a kombinuje filmové techniky. Spojení metod hraného, loutkového a animovaného filmu dává u tohoto díla možnosti filmového humoru a vytváří tak typ úplně nové moderní veselohry, která využívá uměleckých prostředků. Prášilovské historky rokokového kavalíra Zeman obohatil postavou moderního astronauta Toníka. Dostává tak do kontrastu dva odlišné světy. Toník provází Barona jako partner celým dějem a vkládá svůj dnešní svět do prášilovského snílkovství. Konfrontace kontrastů dvou světů - moderního světa techniky a vědy a světa umění a poezie je hlavním principem výstavby filmu a nese s sebou poselství mladým divákům dneška o nutnosti vymezení prostoru pro taje poezie a umění v jejich pokrokovém světě. Setkávání moderních mechanismů s romantickými představami různorodých tváří vnáší do díla neobyčejně ironický podtext, který je ještě umocněn mocnou zásobou filmových gagů. V Celkové pojetí filmu je však prášilovského ducha, snímek tak vyniká svojí poetičností a snivou atmosférou. Výtvarnou polohu Barona Prášila, založil Zeman i tentokrát na inspiraci ilustracemi původní literární předlohy a zachovává kresebnost autora Gustava Dorého.

Poprvé byla v díle použita barva, která účelně dramaturgizuje scény a plní svojí výrazovou funkčnost. Pronikavá barevnost s nadsázkou zdůrazňuje dramatičnost jednotlivých scén a navozuje emociální atmosféru. „*V mém filmu není barevné vidění popisné, ale funkční*“,

říká Zeman o svém záměru, „ *používám barvy asi tak jako malíř v obraze*“. Jednotlivé scény odlišuje vlastním barevným řešením podle potřeby navození určité atmosféry a emocionálního obsahu. Tento experiment s filmovou barevností zaujal jak širokou veřejnost, tak média. Magazín Kino roku 1926 se vyjadřuje: „ *Ale nebyl by to ani Zeman, kdyby přece jenom nešel aspoň o krok dál. V Baronovi je to barva. A barva taková, že člověku dává oprávnění k optimismu do budoucnosti barevné kinematografie vůbec. Ne barva ilustrací, naturalistická, jak jsme bohužel stále svědky u běžných hraných barevných filmů, nýbrž barva funkční, zapojená, barva pomáhající lepšímu vyjádření díla, myšlenky. Barevná stránka Barona Prášila patří k jeho největším úspěchům.*“

Stejně jako poprvé používá Zeman ve snímku barvu, tak je zde i filmovou premiérou důraz na hereckou akci. V důsledku složitější dramatické výstavby filmu se mění i význam výtvarného řešení obrazu. Na rozdíl od Vynálezu zkázy, kde byl herec notnou součástí výtvarné složky a přizpůsoboval jí svůj pohyb a gesto, je zde herec samotným nezávislým výrazným článkem a výtvarná stylizace se stává dekorací a romantickým pozadím. Vedoucí postavení výtvarné stránky je tedy posunuto na souřadné s ostatními uměleckými složky. Proto se zvýšily požadavky na herecké ztvárnění postav. Zeman poprvé pracuje s velkým herci jako jsou představitelé hlavních rolí Miloš Kopecký, Jana Brejchová, Rudolf Jelínek, a v rolích epizodních Bohumil Záhorský, Jan Werich a Karel Höger. Zeman, ač byl již obdivovaným a zkušeným režisérem s dobrým jménem, se však netajil svojí zdrženlivou ostýchavostí a pokorou k tomuto hereckému obsazení: „ *Já měl takový strach z Wericha a byl jsem hrozně rád, když mi řekl, že on taky... A dělalo se nám spolu báječně. A s Kopeckým a s Brejchovou a vůbec se všemi...*“.

Film získal 2. Hlavní cenu festivalu v Locarnu, Zlatou palmu v Bordigheře, 1. Cenu v soutěži o technickou cenu filmu v Moskvě, velkou cenu na Mezinárodním setkání filmu pro mládež v Cannes, Stříbrný pohár v Bostonu.

Filmová kritika dnešní doby vyslovuje svůj obdiv a vystihuje poezii snímku, když cituje jeho slova : „ *Když lopotně přistane na Luně první kosmonaut, vítají ho tam s ironickým espritem literární hrdinové, kteří už se tam dávno dostali pomocí své fantazie. Mezi nimi pochopitelně nemůže chybět ani proslulý dobrodruh a fantasta baron Prášil. Mistrovský kousek mistra fantazie Karla Zemana!*“ Cinema 2000/10/122,

Film BLÁZNOVA KRONIKA (1964) je dalším Zemanovým dílem, kde důraz přesunul na herce. V příběhu dvou mušketýrů třicetileté války odhaluje autor nesmyslnost války vůbec a svojí tvůrčí schopností vtipně nadsazuje válečné scény. Obraz je i tentokrát syntézou několika technik – hraného, loutkového a animovaného filmu obohaceného technikou dokreslovačky. Nyní zde však plně dominuje příběh, který režisér rozvedl do složitější výstavby než tomu bylo v Baronu Prášilovi. Trikové techniky Zeman ve filmu nevyužívá pro vytváření neexistujícího světa, jsou funkčním doplňkem humorného příběhu: „ *Zde trik a výtvarná stylizace přisívají přímo k zesílení myšlenky nebo k výraznějšímu určení polohy. Právě trik mi pomáhá v tom, abych myšlenku dovedl do grotesknosti. Pomáhá mi odpoutat postavu od reality.*“ (Karel Zeman)

Bláznova kronika má přesto podobnost se staršími Zemanovými filmy - dějovou výstavbu ve snímku sjednocuje vypravěč . Bylo tomu tak ve snímcích od Cesty do Pravěku po Barona Prášila. Ať už byl vypravěč ve filmech současnou postavou hlavní nebo osobou mimo obraz, vždy jeho hlas sjednocoval jednotlivé historky a akce, slovně doplňoval události a komentoval děj svými názory a radami. V Bláznově kronice, jak už tomu napovídá sám název je hodnotícím vypravěčem blázen, který komentuje svým jazykem válečné události. Jeho bláznovská řeč dává filmu sarkastickou polohu a pro své společenské odlišení má právo zesměšňovat. Dosazení této pikareskní postavy jako slovního průvodce válečného světa je cílenou ironií. Zeman využívá bláznův metaforický význam a parodicky se vyjadřuje k absurdnosti války.

Film byl oceněn Cenou za nejlepší film a Cenou za nejlepší režii na MFF v San Francisku a 1.cenou na MFF v Addis Abebě.

Dalším celovečerním filmem UKREDENÁ VZDUCHOLOŮ (1966) se Zeman vrací zpět do Vernova světa. Tentokrát se inspiruje oblíbeným chlapeckým románem Dva roky prázdnin, jehož děj však přepracoval v humorný fantaskní příběh, odklání se od typické verneovské atmosféry a dává literární předloze novou polohu . Estetické pojetí klasicky přejímá z ilustrací a výtvarností zasahuje až do secesní polohy. Snímek odhaluje napínavý příběh pětice nezbedných kluků, kteří se ukradenou vzducholodí dostanou z Prahy až na neznámý ostrov uprostřed oceánu, kde celá parta ztroskotala. Prožívají dobrodružství ver-

neovských nápadů a střetávají se s příběhy jiných postav. Zeman opět klade důraz na dramatický prvek a výrazně inklinuje k hravé složce, trikovou část využívá hlavně pro vytvoření fantaskních objektů. Filmem prolétají slavné vzducholodě, balóny a jiné fantaskní mechanismy verneovského ducha. Zvláště pak Stará Praha je humorně vystihnuta jako město moderních technických strojů ve verneovském stylu typu starých tramvají a motocyklů, a zároveň jako místo pro které jsou běžné lety vzdušných šlapacích kol, bizarní mechanismy s křídly a vznášející se balóny. Vtipným karikováním dnešních strojů navazuje částečně na Vynález zkázy. Do filmu je dokonce zakomponován motiv slavného kapitána Nema, s jehož světem se děti setkávají v jeskyni ostrova.

Linie chlapeckého dobrodružství se střídá s událostmi odehrávající se v Praze, kde redaktoři místních magazínů odhalují pravdu o ukradené vzducholodi i o podvodech jejího stavitel. Prolínání těchto dvou linií humorně vystihuje kontrasty mezi povrchním světem dospěláků plného intrik a podvodů a světem dětské fantazie a nespoutanosti. Ironizuje měšťáctví a s ním spjaté pokrytectví. Na scéně se objevují také gangsteři, kteří putují mezi prostředím pražským a ztraceným ostrovem chlapců. Svými groteskními výstupy posouvají celý film do parodické polohy na gangsterské přestřelky.

Zeman dal chlapeckému snu o dvou letech prázdnin, dobrodružné cestě kolem světa a ztroskotání na pustém ostrově filmový obraz a opět posunul svět abstraktních myšlenek a fantazie na hmatatelný pohádkový svět filmového plátna. Režisérova hravá poetika i tentokrát oslnila na domácích i zahraničních festivalech: na MF filmů pro děti v Teheránu r. 1967 získal snímek Zvláštní cenu íránského filmového institutu, o rok později 2.cenu na MFF v Addis Abebě a 1. Cenu dětské poroty Neptun v Rimini. V roce 1969 byl vyznamenán Stříbrnou sirénou v Sorrentu.

Vrcholné období kombinovaných filmů uzavírá Zeman dalším snímkem na motivy románu Julia Verne s titulem NA KOMETĚ (1970). I zde Zeman využívá inspirace starobylých rytin provázejících stránky Vernova románu a výtvarným pojetím vkládá do filmu poetičnost sobě vlastní. Snímkem je dobrodružný příběh skupiny lidí různých kultur a postavení, vojenští příslušníci francouzské kolonie i prostý dav lidu, kteří byli odtrženi s kusem pevniny kometou do vesmíru a jsou odsouzeni žít dočasně pospolu na malém území. Vystávají pozdvižení a válečné útoky, nesmyslné spory o moc. Karikování vojenského

mocenství a chtíči po moci, je hlavním úmyslem Zemanova díla. S nadsázkou zobrazuje nejrůznější úředníčky a vojáky, a vyslovuje se k nesmyslnosti pachtění po vojenské nadvládě a jejího pokrytectví. Komedialní nadsázka je ještě umocněna scénou, kdy do děje vstupují pravěcí ještěři, jež se pokouší vojáci bez výsledku zastavit děli. Když ještěry zastráší až obyčejný břinkot hrnců v rozjetém voze, graduje zesměšnění vojenského mocenství.. Tento humorný příběh plných gagů je pohádkově laděn, neb nakonec dobro v podobě lidství a vlídného přístupu vítězí nad filmovým zlem.

V rozvinuté dramatické lince vynikají herecké výstupy, v nichž předně exceluje slovenská herečka Magda Vašáryová v roli krásné dívky z pohlednice Angeliky. Výtvarná stránka je pozoruhodná svojí formou a kompozicí, kdy některé z poetických záběrů mohou být až nástěnnými obrazy. Speciální efekty se bravurně snoubí s fantaskním tématem života na kometě. Ze zvolené formy vytáhl mistr triku maximum a výsledný obraz je dokonalým splynutím hraného a loutkového filmu s typickým použitím dokreslovačky.

Snímek byl oceněn r. 1970 v Benátkách, roku 1972 na festivalu v Teheránu a rok později v Paříži.

Filmem Na kometě opouští Zeman éru kombinovaných snímků, která posunula jeho filmařskou osobu na výsluní světové úrovně. Jedním z hlavních hledačských úspěchů tohoto Zemanova tvůrčího období je jeho originální obrazové pojetí, které je založeno na principu „perspektivního triku“. Ať se jedná o kontakt dětmi s pravěkými zvířaty v Cestě do pravěku, nebo o monumentální hradby a pevnosti zdobící obzory krajiny v dalších kombinovaných trikových filmech, veškeré tyto scény jsou obrazovým optickým klamem, který režisér dokonale ovládá. O těchto trikových kouzlech budu však mluvit až v jiné kapitole...

Zeman byl nejen bravurní režisér, výtvarník a trikový mág světové úrovně, ve svých filmech vyjadřuje podstatný kus sebe sami a nevtíravě vyslovuje své názory na aktuální společenskou situaci, mezilidské vztahy, hodnoty dnešní populace a svět jako takový. Málokterý filmový autor vytvořil tolik umělecké a laskavé dílo, které dokáže diváka ovlivnit jak ve výtvarných hodnotách tak i v celkovém vnímání světa, v němž žijeme...

1.4 Návrat k animovanému filmu

Po úspěších kombinovaných trikových filmů se Zeman vrací k prostorově skromnější, klasické animované tvorbě, jíž ve 40. letech vstoupil do filmového světa a odstartoval tak svou kariéru. Ukončení etapy kombinovaných filmů mu dává další impuls k tvůrčí práci, probouzí v něm fantazii a hledačství nových možností klasické animace, kterou na čas uzavřel Pokladem ptačího ostrova.

Se svým návratem ke klasické animaci si pro svůj celovečerní film POHÁDKY TISÍCE A JEDNÉ NOCI zvolil ploškovou techniku a snažil se vytěžit maximum účinku z její specifčnosti. Film vznikl postupně od roku 1971 a je sestaven ze sedmi krátkých animovaných epizod s tematikou námořníka Sindibáda, které byly nejdříve realizovány samostatně, jako série příběhů. Zeman vytvořil další orientální dílo, které svým výtvarným pojetím vzdává hold perským miniaturám a tím částečně navazuje na starší Poklad ptačího ostrova. Exotický svět hlavního hrdiny odvážného Sindibáda je bohatý různorodými scenériemi, které jsou specifické svým barevným laděním. Režisér i zde přizpůsobuje příběhy inspirované klasickou orientální předlohou svému pojetí. Ve srovnání s realizací ploškových filmů jiných autorů, kterým technologie a znalost materiálu nedovolovala vyjádřit prostorovou hloubku obrazu, se Zeman technicky posouvá dál a čelí plošnosti obrazu užitím prosvětlování a důmyslným perspektivním trikům za pomoci optických postupů. Do filmového obrazu dostává iluzi hloubky. Zvláštní pozornost pak věnuje iluzi vlnícího se moře, kdy využívá efektu vlnícího se skla. Pro opravdovost a dramatičnost rozbouřené hladiny v jedné scéně dokonce doplňuje animaci i záběry reálných rozbouřených vln. Autorovi letité zkušenosti povyšují čistou animovanou tvorbu do poloh zcela nových.

Celovečerní pohádkový příběh získal čestný diplom Viennale 1976.

Pohádkou Zeman započal svojí novou tvůrčí etapu a stejným žánrem snad pro svojí lásku a zaujetí jím v tvorbě pokračuje: „ *Mám rád pohádky*“, svěřuje se režisér, „ *dětem poskytují radost, nám zpříjemňují pohled na svět. Jsou pro mě stále nevyčerpatelným zdrojem myšlení, povzbuzení fantazie, posílení citu pro dobro a zlo, pro spravedlnost a bezprávi*“.

Pohádky a tisíce a jedné noci jsou přechodem k oblíbenému snímku ČARODĚJŮV UČEŇ (1977), který je dramaticky exponován a v některých scénách vyvolává až hororovou atmosféru. V celovečerní adaptaci lužickosrbské pohádky Krabat od Otfrieda Preusslera, rozvíjí Zeman ploškovou technikou na principu multiplánů, díky němuž obraz nabývá na dojmu prostoru. Stále využívá optických klamů pro získání potřebného efektu.

Dlouhá metráž filmu znamenala pro Zemana vysoké nároky na dramatickou výstavbu děje a jeho hlavních postav. Základní osou příběhu je konflikt Krabata s čarodějem, kdy je hlavním předmětem boj lásky s nenávisť. Režisér zakládá film na principu kontrastu dobra a zla a přizpůsobuje mu výtvarné pojetí. Tento kontrast reflektuje do výrazné odlišnosti barevného řešení v jednotlivých prostředí a barevností rozlišuje i jednotlivé postavy. Hroznivý čaroděj má například ledově bezbarvé tělo i tváře jakož i ostatní učni, co propadli jeho spárům ve strašidelném mlýně. V zápasících scénách je napětí a dramaticčnost zase umocněna expresivní barvou doplněnou rychlými střihy. Kouzla a čary pak umocňuje měnícími se křiklavými barvami pozadí. Zeman se soustřeďuje i na detaily a vtipně řeší jejich význam - čarodějova rozseknutá lebka zdůrazňuje vnitřní zlo a hrozivost; lidské nohy u proměněného Jury v havrana zosobňují lidskost a neztrácející dobrosrdečnost. Příběh provází různá prostředí, v nichž je základním prvkem odlišná atmosféra. Strašidelný mlýn, čarodějovo království, je zahalen do temné ponurosti, která je předtuchou zla. Protiváha je mu svět Krabatův, kde vládne láska a naděje na záchranu - rozkvetlá příroda v jasném dni či poetická zasněžená krajinka.

Ačkoliv mluvíme o Krabatovi jako o klasické animaci v mnohých polohách zeman navazuje na metody kombinovaného filmu, vícenásobných expozic reálných dějů, speciálně mluvíme-li o padajících sněhových vločkách, paprscích zářícího slunce apod., přizpůsobuje je však specifičnosti ploškového filmu. „*Není pro mě rozhodující, jakou technikou pracuji. Důležitý je pro mě výsledný obraz. Snažím se těžit ze všech technik, stříť jejich hranice a syntézou vytvořit novou kvalitu obrazu.*“ (Karel Zeman)

Zemanův příběh je svým pojetím spíše baladický než klasicky pohádkový a svojí emotivní atmosférou, hororovým napětím a originálním obrazovým řešením posouvá opět o kus dál úroveň české animované tvorby. Čarodějův učeň byl oceněn hlavní cenou za nejlepší animovaný film na MF filmů pro děti a mládež v Teheránu a získal také čestné uznání na MF filmů pro děti a mládež v Lausanne.

V roce 1979-1980 pracuje Zeman na ztvárnění české lidové pohádky POHÁDKA O HONZÍKOVÍ A MAŘENCE, která je posledním dílem jeho tvůrčí kariéry. Tady autor vkládá do filmu poetiku klasického pohádkového příběhu a jí podřizuje jak výtvarnou koncepci tak animaci. Zároveň však i tentokrát využívá svých zkušeností z experimentálních filmů a ve zvolené ploškové technice hledá další možnosti ke ztvárnění své fantazie. Zeman se ve snímku neinspiruje pouze jedním pohádkovým námětem, ale kombinuje v příběhu hned několik pohádkových motivů a oživuje tak děj, určený pro dlouhometrážní film. Ve srovnání s Čarodějovým učněm, kdy celkové ladění bylo temně baladické, je tento snímek veselým příběhem se svěžím lidovým pojetím. Stále se však drží tématu velikosti čisté lásky a dává divákům opět nahlédnout do dvou protichůdných světů: světa násilí a moci a světa prostých lidí plných lásky a dobrosrdečnosti. Příběhem provází vlídné slovo vypravěče v podání Otakara Brouška a navozuje pocit dětských chvílí před usnutím, kdy maminky čtou pohádku na dobrou noc. Po zvukové stránce Zeman v pohádce využil vedle hereckých hlasů také hudební skladatele a zpěváky tehdejší populární scény. Hudbu zkomponoval významný skladatel filmové a muzikálové tvorby Karel Svoboda, který byl až do konce své kariéry žádaným tvůrcem právě pro pohádkový žánr. Romantické písně, jež pohádku provází, potom nazpívala do dnes oblíbená Helena Vondráčková. Zeman tak tímto populárně hudebním pojetím přiblížil snímek širokému obecenstvu a dodal pohádce moderní nádech. Zemanovsky vřelý film se obrací především k nejmladším divákům, jehož žánr je pro děti nejvhodnějším průvodcem a ukazatelem lidských hodnot.

Zeman POHÁDKOU O HONZÍKOVÍ A MAŘENCE s hrdostí končí svojí velkou tvůrčí éru a loučí se s celou řadou věrných spolupracovníků, kteří mu byli inspirací a opornou silou a bez jejichž práce by Zemanovy filmy slávy nikdy nedocílily. Jeho blízký spolupracovník, kameraman Zdeněk Krupa, který se podílel na posledních dvou celovečerních filmech a nyní jako jediný ze Zemanových spolupracovníků stále působí v prostorách zlínských ateliérů, cituje, jako vyjádření se k mistrovi, Zemanův slavný výrok: „*Mým povoláním je myslet obrazem. Tak jako malíř má své barvy, štětce, plátno, já mám optiku, světlo, technické prostředky. Věřím filmu a jeho schopnostem*“, a dodává, že právě tyto slova vystihují režisérovu filmovou filozofii.

Karel Zeman, jehož dílo je jedním z největších přínosů pro českou i světovou kinematografii a inspirace pro pozdější domácí a zahraniční tvůrce, zemřel 5. 4. 1986 v Praze.

1.5 Světová úroveň a proslulost za hranicemi

Karel Zeman jako jediný filmový autor své doby svými díly oslovil podstatnou část světa. Jedinečným ztvárněním světa Jula Verna a svou optimistickou filmovou 6bsahe0 získává uznání diváků i daleko za hranicemi. Jeho snímky vyhrávají zahraniční festivaly, stávají se ikonami trikových filmů vůbec a média různých kontinentů uznale hodnotí Zemanovu práci. Originálním pojetím, uměleckou hodnotou a nevídanými experimenty předčívá zahraniční filmaře stejného fantasticky - dobrodružného žánru. Na mezinárodním festivale v Cannes se mistr setkává s dalšími významnými autory trikových filmů ze Sovětského svazu, Spojených států, Kanady, Anglie, a hostitelské Francie, kteří jsou nadšeni ze zatím předběžných studijních snímků VYNÁLEZU ZKÁZY. Ten po realizaci skýtá velký úspěch, kdy exceluje největším českým exportem do zahraničí - prodejem do sedmdesáti dvou zemí světa. Napínavá CESTA DO PRAVĚKU byla za hranicemi oceněna nejen jako filmová podívaná, přední britští přírodovědní vědci ji pečlivě prostudovali a posléze doporučili k promítání ve školách jako studijní materiál. BARON PRÁŠIL svojí elegancí a humorem promlouvá ke francouzskému obecenstvu, kteří zde našli svého dalšího hrdinu po Cyranu z Bergeraku a v Zemanovi pak nástupce Georgese Méliése .. Baví se celý svět. Diváci různých koutů světa se smějí Zemanovým gagům a žasnou nad jeho ztvárněnými fantaziemi. Režisér tak našel pro světovou populaci společný filmový jazyk, kterému se obdivuje každý po svém.

Spolu se Zemanovým zahraničním úspěchem roste počet filmových plakátů od různých tvůrců ve světových jazycích a pyšně zdobí stěny biografických sálů. Přibývá také početné množství ohlasů v tisku; alespoň několik z nich se patří uvést:

PAN PROKOUK: *„Jako delikatesa v programu pro nejmenší diváky je prezentován rozkošný loutkový film Karla Zemana o panu Prokoukovi. Je to originální malé umělecké dílo plné fantazie s pointami téměř surrealisticky vtipnými a přitom tak naplněné lidovým, náivní, pravým českým humorem, že dokonce nejmenší děti propukají v jásot.“*
Volksstimme (Víděň), 1958

VYNÁLEZ ZKÁZY: „Vědeckofantastický román Julesse Verne je zpracován s uvolněnou lehkostí, což ovšem nevylučuje něžný respekt k autorovu dílu postavy jsou živými karikaturami, atmosféra filmu je z doby konce minulého století, ale problémy jsou řešeny velmi aktuálně. To všechno vytváří kouzlo Vynálezu zkázy.“

La Bourse

Egyptien (Káhira), 1959

„Nyní však ke jménu Méliésovu musíme připojit ještě jméno Čechoslováka Karla Zemana, který svým Vynálezem zkázy vytvořil Vernův svět s tak plnou atmosférou s takovou ironií a vynalézavostí, že duchovní svět díla Julesse Verne je zde zobrazen naplno.“

Algemeen Dagblad (Amsterdam) 1961

BARON PRÁŠIL: „Film zářící krásou, citem, vzrušením, skutečnou poezií a vynalézavostí: taková jsou tato dobrodružství Barona Prášila. Nalezneme zde kouzla Méliésova, aniž by se ztratila okázalost moderního filmu. Pastva pro oči, okouzlení pro ducha.“

Le Parisien (Paříž) 1966

Dnešní doba 21. století vzdává Karlu Zemanovi hold a slávu, a to speciálně letošním rokem, kdy svět oslavuje velké jubileum - jeho sté výročí narození. Na jeho počest a jako oslavu uskutečňují organizátoři zlínského Mezinárodního filmového festivalu pro děti a mládež projekt, jímž je unikátní putovní výstava fotografií, které mapují jeho dílo mezi léty 1945 - 1980. Výstava je započata v Newyorském Manhattanu a putovala třinácti zeměmi od Tokia, přes Soul po Stockholm či Paříž. Světová expozice zakončuje symbolicky svojí trasu v tvůrčím kraji samotného mistra na letošním Zlínském MFF pro děti a mládež.

Stejně tak známý mezinárodní festival AniFest oslavuje letošním ročníkem Zemanovu tvorbu a je tak veden v jeho duchu. Trikového kouzelníka připomene nejen festivalová znělka a grafický vizuál ročníku, ale také kompletní retrospektiva jeho filmů. Čestnou prezidentkou ročníku je dcera jubilanta, ilustrátorka a spisovatelka Ludmila Zemanová. K příležitosti Zemanova výročí se v rámci festivalu pořádá mezinárodní konference s názvem „Karel Zeman- kino zázraků“. Sejdou se na ní nejen domácí a zahraniční filmoví odborníci, ale především také bývalí Zemanovi spolupracovníci se zmiňovaným Zdeňkem Krupou, herci z filmů i rodinní příslušníci. Bude se hovořit o režisérově díle a jeho přínosu světové kinematografii.

2 KAREL ZEMAN- MÁG TRIKOVÉHO FILMU

2.1 Objevitelské tvůrčí úsilí

Se jménem Karla Zemana si ať filmoví znalci či laičtí diváci dozajista spojují výrazy typu filmový experiment, hledačství, objevování a podobně. Vždyť tolik materiálů, animačních možností, kombinací a všech nových triků, které Zeman vyzkoušel a osvojil si pro ztvárnění svých představ, málokterý jiný filmový tvůrce doby tehdejší i dneška může uvést do své tvorby. Zeman byl hledač filmového světa a také solitér, který své věci činil tak, jak mu kázala jeho mysl i srdce, nerušen nikým a ničím. Hledal možnosti, objevoval nové cesty a způsoby a vždy po svém nacházel řešení i tam, kde by jiným docházel dech. Zeman si přál mluvit k publiku fantazií a poezií, proto k těmto abstraktním výrazům nacházel během své tvůrčí dráhy filmové ekvivalenty jak ve filmovém žánru, tak v materiálu a ve způsobu jeho užití.

Od klasické loutky maloměšťáčka se slamákem pana Prokouka a krále Lávry, která ve světě filmu měla již dávno „zajeté koleje“, si Zeman svůj první experiment vyzkoušel Inspirací s využitím skleněného materiálu a hry se světlem. Pro vytvoření potřebné atmosféry v lyrickém díle šáhl Zeman do zvláště obtížného soudku skla a ve filmu vytvořil téměř nemožné. V dosažení představ mu nestálo nic v cestě, využívá zrcadlo, světelné efekty a hlavně nově objevené vlnící se sklo pro vytvoření iluze podvodního světa či vlnící se hladiny. Tato zkušenost mu dodala inspiraci v dalších filmech a zajistil mu originalitu svého řešení. Na začátek tohoto prvního experimentálního filmu snímku vložil Zeman výrok sobě vlastní, směřovaný především tvůrcům jeho originálních „loutek“: „*Tento film jest věnován těm, kdož tvrdou hmotu skla přetavují v kouzelné obrazy svých básnických představ-českým sklářům.*“

Každá nová představa byla pro Zemana výzvou a úkolem jak oklamat reálný svět a jeho zákonitosti a zhmotnit něco tak abstraktního jako je fantazie. Mistr však svojí náruživostí nakonec vždy sáhl po vhodném způsobu řešení a za pomoci své geniality a schopností spolupracovníků - dosáhl uskutečnění své idey i v době, kdy tehdejší filmové technologie neumožňovali realizaci jeho záměrů. Cesta do pravěku byla první velkou výzvou k vytvoření něčeho tak nemyslitelného jako je cestování v čase. Jak provést lidské oko reálnou tvář historie, když stroje časů nejsou k dostání? Zeman, zkušený animátor loutek, režisér s velkým potenciálem a především schopný technik, objevil řešení jedinečné v kombinova-

ném filmu, kdy využil reálnou akci herců, animaci loutek jako svět ještěrů a kreslené části pro pravěké pozadí. Obraz je vlastně určitou koláží, kdy propojuje jednotlivé složky v celek. Na svojí dobu docílil nemožného a se získanými zkušenostmi se pustil do zdolávání dalších překážek. Zhmotnit Vernův svět, pokrokový, fantaskní a plný poezie - to byl úkol hodný Zemanova mistrovství. Jak ztvárnit velikánství techniky a oslavu pokroku? Ovlivněn Méliésem využil opět kombinaci hraného filmu s loutkou, sílu triku, a pro zachování Vernova ducha v obraze sáhl ke starým xylografickým grafikám.. Zajímavostí je režisérovo vyřešení ekonomických výdajů. Pro žádný ze záběrů, ač se mohl zdát být svým prostředím v sebevzdálenějších oblastech, nechodil daleko, pro své cesty za vhodným prostředím se mu podařilo využít minimum nákladů. Slavná „řeka času“ v Cestě do pravěku po níž pluje parta kluků ve své loďce a kde míjí břehy historií s pravěkými výjevy, je ztvárněna na místní fryštácké vodní nádrži a slovenské řece Hronu. I v jeho dalších velkých snímcích většina nejefektnějších scén odehrávajících se na horizontu je natáčena hned na prostranství před kudlovskými ateliéry. Pro potřebnou iluzi pak využíval perspektivního triku a techniku dokreslovačky.

Když se Zeman v 70. letech vrátil ke klasické animaci ploškového filmu, experimentátorství se nevzdal a pro zbavení se plošnosti v obraze, která tato technika na sebe váže, hledal další možnosti technologie. Pro iluzi hloubky a prostoru vkládá do čistě papírkových vystřihovánek trojrozměrné objekty a obrazy prosvětluje, v jednotlivých detailech na tváře potom využívá několik různých fází, předem nasnímaných z plastických hlaviček. Tím zajišťuje plynulost pohybu a plastický dojem. V některých scénách je animace ploškových loutek realizována v prostoru jako v klasickém loutkovém filmu.

A takové je hledačství a snad až filmově vědecké objevování mága Karla Zemana, poháněn svým nepokojen a provázen svou příkladnou trpělivostí a houževnatostí se nakonec svými výkony zařadil mezi filmařské génie. Charakterizují ho slova, které kdysi pronesl: *„Rád bych vytvořil něco, co by svou formou, námětem, myšlenkou směřovalo opět k jisté výjimečnosti, jakou se náš animovaný film kdysi proslavil po celém světě...“*

2.2 Inspirace ilustrací

Inspirace různorodými ilustracemi byla pro Zemana určitá cesta vytvoření ve filmu dojmu opravdovosti a také způsob jak převzít ducha daného literárního díla a převést ho na filmové plátno. V kombinovaných filmech první využitá práce knižních ilustrátorů bylo dílo Zdeňka Buriana, který svými realistickými kresbami dokonale vystihl tvář pravěkého období a zdobil jimi strany mnohých encyklopedií i dobrodružných příběhů. Zeman v těchto až vědeckých kresbách probádal fyzický zjev pravěkých ještěrů a podobu rostlin a po té dal na základě výtvarných návrhů zhotovit filmové loutky a rekvizity. Zvířata jsou proto

Ve filmech s Verneovskou tematikou čerpá Zeman přímo z ilustrací románů známých francouzských autorů Rioua a Benetta. Édouard Riou zdobil stránky osmi Vernových knih, z nichž nejznámější jsou díla Pět neděl v balóně, Děti kapitána Granta a Dvacet tisíc mil pod mořem. Léon Benett pracoval na dvaceti osmi „verneovkách“ – nejslavnější jsou tituly Cesta kolem světa za osmdesát dní, Vynález zkázy, z něhož pochází námět Zemanova stejnojmenného filmu, a Dva roky prázdnin, který inspiroval snímek Ukradená vzducholod'. Grafiky autorů převedl Zeman do obrazu a v jejich duchu řešil výtvarné pojetí filmového prostředí i kostýmů herců. Konkrétně se zaměřuje na dobovou techniku xylografické rytiny, jejíž výtvarnou stylizaci vkládá do všech obrazových složek.

Ve Vynálezu zkázy ladí postavy s výtvarnou koncepcí obrazu šrafováním kostýmů i svým hereckým projevem, ve kterém převažují gesta komponovaná na plochu jako pohyblivá součást ilustrace. Všechny jednotlivé díly obrazu tvoří dokonalý výtvarný celek – interiér malovaný v grafických liniích xylografie, herci ve stylových kostýmech obklopeni zdobenými rekvizitami v životní velikosti a v popředí detailní dokreslovačky, které rámují scény a usazují postavy do fantaskních prostorů, to vše ve stejném grafickém rázu. V exteriéru, s pohledem na nebe a hory je kombinovaný obraz snímán s pomalovanou skleněnou tabulí tvořící potřebný šrafovaný rastr.

V Ukradené vzducholodi a Na kometě Zeman v obraze ubírá na vynálezo-zkázovské všudypřítomné proužkované „síti“, ale stále udržuje grafickou výtvarnost ilustrací, zejména potom u rekvizit a dokreslovaček.

Výtvarná stránka Prášilovského světa fantazie je dána ilustracemi světového autora Gustava Dorého. Slavný autor druhé poloviny devatenáctého století ilustroval kolem deseti tisíc knih. Pracoval technikou knižního dřevorytu, tedy převratnou novinkou. Právě on

vtiskl podobu Prášilovskému fantastovi - tvář kavalíra s orlím nosem, útlé postavy, švihácké knír, rokoková paruka s čupkem - a ta mu zůstala až dodnes. Zeman ve snímku zachovává přesnou Dorého představu a vhodně zvolí pro roli Barona Miloše Kopeckého, který je svým aristokratickým vzhledem a gesty jako vystřižený ze stránek románu.

Animované filmy, loutkový Poklad ptačího jezera a ploškový snímek Pohádky tisíce a jedné noci, jsou zasazeny do exotického prostředí, proto Zeman čerpá svou inspiraci z umění Blízkého východu, které je svým výtvarným pojetím ideální pro vyjádření atmosféry těchto Zemanových pohádkových snímků. Konkrétně perské miniatury, na které se režisér zaměřil, jsou dobovými íránskými malbami tvořeny na malých destičkách či jako knižní ilustrace textů. Svoji exotickou barevností a krásným stylem inspirovali vzhled postav i dekorací Zemanových pohádek.

2.3 Optické klamy a hra s prostorem

Karel Zeman měl mezi ostatními filmaři zvláštní přednost - byl neomylný znalec materiálu, uměl s ním manipulovat, formovat ho a využívat jeho vlastnosti k vytvoření potřebného efektu. Tato schopnost byla režisérovy velkým triumfem stejně jako důvtipnost jeho trikových postupů. Důležité zkušenosti získal Zeman při realizaci raných animovaných filmů, kdy si materiál teprve „ohmatával“ a zjišťoval jeho možnosti, později z tohoto poznání vytěžil a mohl si dovolit tvořit kombinované filmy s trikovými postupy. Základní kámen filmového triku pro realizaci kombinovaného filmu (hraná a animovaná složka) položil Zeman v Cestě do pravěku, kdy řeší propojení dvou světů metodou vícenásobných expozic. Tehdy dělí obraz na části, v jedné je v reálném čase natáčena akce herců, druhou část pak tvoří animovaná složka. Spojení těchto dvou částí tvoří výsledný efektivní celek - například kluci plující po řece a nad nimi na horizontu se odehrávají ještěří zápasy. Tuto expoziční metodu samozřejmě využívá i v dalších kombinovaných filmech.

Zeman také začíná pracovat s principem perspektivního triku, který je založený na jednodokosti kamery vytvářející dvourozměrný prostor. Těsně před kameru představí rekvizitu menších rozměrů a pod vhodným úhlem snímá záběr tak, aby „představovačka“, tvořila s herci a interiérem či exteriérem kompletní celek. Divák potom nerozezná hru s prostorem a vnímá rekvizity umístěné před kamerou jako součást prostředí v dálí. Vhodným příkladem je například scéna z Cesty do pravěku, kdy chlupci vylézají na ještěří hřbet - v reálu je

samotný ještěr drobnou plochou kresbou před kamerou, kluci potom v patřičné vzdálenosti lezou po vystavěném lešení..

Představené dokreslovačky dotváří také celá prostředí - hradby a paláce na horizontech, přírodní okolí, nebo zdobené stěny, sloupoví a dekorace interiérů. V Baronu Prášilovi vyšla velká část rokokových ozdob z rukou mistra, stejně jako architektura staré Prahy v Ukradené vzducholodi. Tento způsob řešení nevolí Zeman jen v těchto zmíněných filmech. Každý z jeho kombinovaných snímků skýtá tajemství dokreslených dílčích částí.. Zeman svými poměrně viditelnými triky dává divákům impuls k imaginaci a bádání, jak jsou efekty provedeny.

Nakloněnou kamerou, která také patří ke klasickým filmovým trikům, řeší Zeman záběry celku, v nichž postavy mají lézt v nejrůznějších prostředí vertikálně vzhůru. Magda Vašáryová ve snímku Na kometě šplhá po příkré skále, ve skutečnosti se však horizontálně plazí po lešení. Otočení kamery, dokreslovačka a herecký projev potom vytvoří dokonalý efekt namáhavého šplhání vzhůru po skalnaté stěně.

Zeman znale využívá i materiál barvy. Efekty hořících stavení, hradeb a mlýnů v nejrůznějších jeho dílech jsou docíleny s nemalým důvtipem. Režisér vpouští do akvária s vodou husté tempery různých odstínů a po reakci těchto dvou látek, kdy se barva ve vodě kouřově rozmělní, vzniká potřebný efekt stylizovaného dýmu. Stačí představit malovanou kulisu a pomocí vhodného nasvícení je výsledný obraz hotov. Tímto způsobem řeší i některé dramatické záběry bouřící se oblohy, či fantaskní planetární „soptění“.

Expoziční triky jsou důležité pro scény, kdy se v záběru projevují přírodní jevy - padá sníh, prší, blýská se na obloze apod. Do obrazu jsou většinou vkopírovány reálné jevy; padající sníh natáčel Zeman v reálném čase pomocí poletujících kousků bíle hmoty. Děšť, také do záběru vložený, je zase řešen speciálním „dešťostrojem“. Bubliny vycházející od úst živočichů v podvodních scénách jsou i tady vkopírovány do obrazu až posléze. Blesky jsou potom nakresleny světlou barvou a speciálně expozičně upraveny tak, aby tvořily potřebnou zář. Akce blesků je ještě umocněna konečným prosvětlením.

V ploškových filmech oceníme prostorový dojem. Zeman důmyslně staví scény takovým způsobem, že samotné natáčení má vlastně loutkovou povahu. Jednotlivé multiplány jsou vertikálně stavěny za sebou s patřičnými rozestupy a kamera pak celou scénu snímá ze předu, nikoli ze shora jako u běžných ploškových snímků. Tento postup dovoluje filmaři větší

manipulaci s jednotlivými plány, hru se světlem a osvětlením a řeší prostorovou iluzi hloubky. Samotné scény jsou také netypicky rozměrné.

Scény v podvodním prostředí jsou obdivuhodné svojí opravdovostí. Zeman pracuje s optickými triky a dopomáhá si tím k lehké deformaci obrazu. Vlnící efekt vody navozuje Zeman vložením speciálního vlnícího se skla před kameru, které je zároveň animováno drobným posouváním.

Při kompletování všech záběrů nakonec Zeman mistrně využívá střih tak, aby divákově oko v některých scénách nestačilo postřehnout vytvořený trik. Stejně tak dynamickým střihem dramaturgizuje potřebnou atmosféru. Vtipně a směle do filmu někdy vkládá záběry z neznámých filmů, především přírodovědných dokumentů a ulehčuje si tak složité točení některých scén: běžící stádo jelenů, exotická fauna, rackové a jiní ptáci v letu, rozbouřené moře..

Výčet všech Zemanových trikových postupů je velice rozsáhlý a je snadné nějaký z nich opomenout. Jisté je však to, že Zeman svým důvtipem a znalostí síly triku vytvořil jedno z nejosobitějších děl své doby a zapsal se do dějin jako kouzelník trikového filmu a nevšední iluzionista. V roce 1980 byl natočen krátkometrážní dokumentární snímek KAREL ZEMAN DĚTEM, který mapuje Zemanovu tvorbu a dává divákům nahlédnout do zákulisí natáčení, kde odhaluje tajemství jednotlivých triků.

3 KAREL ZEMAN – INSPIRACÍ PRO TVŮRCE DNEŠNÍ DOBY

3.1 „Zemanovské“ triky dneška bez použití počítače

a jeho vliv na budoucnost filmové řeči

Tak jako Cézanne svým stylem inspiroval kubistické malíře, kubističtí malíři futuristickou malbu, a futuristická malba umění konstruktivismu, i Karel Zeman svými díly ovlivnil celou řadu budoucích filmařů dneška. Jestliže obdivujeme Spielbergův Jurský park či moderní seriál BBC o pravěku, nemůžeme uvést nikoho jiného než Karla Zemana jako originálního průkopníka těchto filmových nápadů a fantazií. Zemanova Cesta do pravěku byla v polovině padesátých let novátorským dílem, ale nejen ve svých trikových scénách zůstala působivá dodnes. Tehdejší, v mnoha případech experimentální triky jsou však v dnešní

době spíše úkolem počítačových znalců, kteří namísto Zemanových komplikovaných postupů a „skládaček“ tvoří vše ve speciálních počítačových programech a dávají obrazu novou modernější tvář. Mezi dnešními režiséry fantaskních snímků však najdeme i takové, kteří se drží klasických postupů Karla Zemana a velkou část filmových triků řeší bez počítačové pomoci. Mladý francouzský filmař Michel Gondry realizuje snové snímky se světem fantazie, a ač jsou svým pojetím zcela odlišné od snímků Zemanových, při vytváření fantaskna má jeho tendence - hra s prostorem, kamerové triky apod. Gondryho kultovní hraný film *Věčný svit neposkvrněné mysli*, je obrazem snových představ. Barvitý příběh o manipulaci s pamětí obsahuje mnoho fantaskních scén, kdy dospělé postavy jsou například menší než děti, a nejen jídelní stůl se pro ně stává monumentálním objektem. Stejně tak efektivní je scéna, kdy se hlavní hrdinové koupají v kuchyňském dřezu. Tehdy Gondry zapojuje Zemanovy trikové postupy a efekt miniaturních postav vůči okolí řeší pomocí perspektivního triku. Počítač většinou nepoužívá, výsledný dojem je potom méně umělý a o poznání opravdovější s magickým nádechem. Gondryho novější film *Nauka o snech* má zase výtvarný potenciál a využívá technologie klasické animace a optické triky. Příběh mladíka, jež žije vlastní svět ve svých romantických představách, je výletem do kolážové říše divů. Hrdinovu fantazii tvoří papírové stěny, papundeklová auta i domy, celofánové předměty a romantická jízda na plyšovém koníku v životní velikosti. Gondry rozhýbává mladíkovi snové představy cestou animace klasické loutky a vkládá tak do filmu osobitou atmosféru bez přehnaných počítačových efektů. Vynalézavý tvůrce získal za první z filmů ceněného Oscara.

Vliv Zemanových filmů se neodráží jen v trikových metodách. Mluvíme-li o typickém Zemanově humoru, určitou podobnost můžeme najít i v legendárních snímcích britského komediálního spolku Monty Python se slavným Terryem Gilliamem v čele. Skupina filmařů započala svojí kariéru v sedmdesátých letech sérií krátkých komediálních skečů s titulem *Monty Pythonův létající cirkus*, po té následovala řada celovečerních filmů se stejně parodující náturou. V jejich populárních komediích se do jisté míry odráží Zemanův humor a to především svojí svérázností a ironickým podtextem. Ač je Zeman ve svých dílech o poznání fantasknější, společným rysem je především bizarní absurdnost filmových příběhů. Speciálně pak snímek *Baron Prášil* svými nápady, originálními gagy a vtipně řešenými detaily je blízký humorným snímkům jako je *Žvahlav*, *Monty Python a svatý grál*, *Život Briana* a jiné. Střetem hlavního hrdiny s fantazií a realitou má potom podobu se slavným Brazi-

lem. Karikování postav a expresivní gesta jsou typické jak pro britské filmaře, tak pro českého tvůrce.. Terry Gilliam na konci osmdesátých let dokonce realizoval snímek s titulem Dobrodružství Barona Prášila, pythonovsky zpracován s motivem klasických prášilovských báchorek . Svým pojetím je však docela odlišný od snímku Zemana. Se jménem Terry Gilliam je třeba také zmínit jeho umělecké vložky se zaměřením na ilustraci. Využívá je v pythonovských filmech, kdy mezi jednotlivé scény vkládá animované pasáže vlastní výroby.. Ploškové i kreslené animace jsou natolik podobné některým Zemanovým extravagantním úsekům, že se zdají být svým výtvarným pojetím až ze stejné dílny.

Bezpochyby i v dalších dílech filmových tvůrců nalezneme otisk Zemanovy tvorby, možná však díky moderním technologiím budou efekty méně průhledné a triky dokonalejší. Těžko říci, zda je to tak dobře... Jisté však je, že kouzelník Karel Zeman svými díly předběhl dobu a odstartoval tak budoucí tvorbu fantaskních světů bez hranic a předepsaných pravidel.

3.2 Moderní počítačové postupy jako odkaz Zemanova trikového umění

Dnešní svět 21. století se vyvíjí ve všech ohledech. Mluvíme-li potom o filmařském řemesle, od tvůrčího období Karla Zemana se změnila technologie, natáčecí postupy i způsob samotného záznamu obrazu. Technicky se posunula tvorba klasických hraných filmů a stejně tak i zaznamenala svůj pokrok tvorba snímků animovaných a trikových. Moderní animační a trikové technologie umožňují dnešním filmařům až neskutečné hříčky s obrazem, a to, co bylo ještě před pár desítky let nemožné, je dnes jen otázkou kvalitních přístrojů a zkušených tvůrců. Triková tvorba, kdysi tak pracně realizována přímo na natáčecím placu za složitých postupů i podmínek, je již od konce minulého století řešena počítačovými metodami. Jedná-li se o filmy hrané, jejichž součástí jsou triky, pak na rozdíl od Zemanovy doby je dnes většina efektů tvořena postprodukční cestou v počítačových programech a to až po té, kdy filmař vypne kameru. Digitální počítačové programy s pomocí šikovných znalců jsou schopny vytvořit stejnou iluzi, kterou kdysi Karel Zeman realizoval u kamery za účasti mnohých spolupracovníků a široké škály pomocné techniky. Je třeba však zmínit, že právě Karel Zeman byl ten, který vytvořil principy trikových postupů, a podle jeho filozofie dnes pracují i mezinárodní počítačové programy. Tak jak Zeman kdysi tvořil filmový obraz pomocí určité koláže, skládáním dílčích částí či metodou vícenásobných expozic, dnes je na stejném principu postaveno mnoho postprodukčních a animačních

programů. Digitální program na sebe skládá jednotlivé vrstvy, které daný záběr vyžaduje – pozadí, postavy, rekvizity, filtry, apod., a ty svým spojením nakonec vytvoří výsledný obraz. Jestliže dnes ve filmu vystupuje spolu s živým hercem kreslená či loutková postavička a jiný fantaskní předmět, nejprve je natočena herecká akce a po té experti počítačovou cestou vloží animovaný objekt do reálného obrazu. Podobnou cestou například vkládal kdysi Zeman do obrazu své ještěry v *Cestě do pravěku*, monumentální stroje ve *Vynálezu zkázy* či rokokové sloupoví v *Baronu Prášilovi*.

Zemanovy slavné ploškové filmy tvořené klasickou ruční animací, umožňuje dnes moderní technika vytvořit v počítači spolu s potřebným nasvícením i škálou barev. V animačních programech lze vytvořit a rozhybat plochou loutku (Adobe After Effects, Adobe Flash) stejně jako prostorovou (3D Studio Max, Maya). Samotná tvorba digitálního vzhledu a dokonalá počítačová plynulost pohybu však postrádá na svojí osobitosti a umělcově otisku a působí poněkud virtuálně. Kouzlo Zemanových snímků tkví právě v rozlišení jeho lidského rukopisu a osobitým výtvarným pojetím.

Dnešní pokroková doba přivádí do kin populární „3D“ trojrozměrné filmy, kdy pomocí speciálních brýlí je divák prostorově „usazen“ do scény. Film se točí na dvě kamery speciálně postavené vůči sobě tak, aby ukazovaly týž obrázek. Rozestavení kamer musí být na každou hloubku prostoru jiné, na detail bliž a na celek dál od sebe. Scéna se nejprve změní a až posléze se zastaví dekoracemi... Specialisté se proto cíleně obrací k odkazu Karla Zemana, který se v tomto směru stal svým způsobem průkopníkem a inspirací, když kamerovými triky docházel k podobným prostorovým, leč nikoli digitálním klamům.

ZÁVĚR

Karel Zeman byl velikán své doby. A nejen mezi filmovými umělci, kde se stal svými trikovými postupy jedinečným kouzelníkem obrazové iluze, byl velikánem i svojí houževnatou osobou. Obracel se k mladému publiku a vlídnou řečí oslavoval poezii a umění jako nutnou součást dnešního pokrokového světa, dětem věnoval ve svých dílech moudrá ponaučení a obrázek lidských hodnot dobra a zla. K publiku promlouval nenucenou cestou a dával impuls k zamyšlení se nad aktuálními nešvary společnosti. Se stejně laskavým humorem vyslovoval svůj pacifistický postoj. Tvůrce z malé středoevropské země oslovoval i ty, jejichž životu vládla jiná kultura a odlišný jazyk, obecnstvo zámoří. Takovým ohlasem a významným distribučním exportem si zajistil slávu po celém světě, která trvá až dodnes. A stává se legendou své doby, kdy pocta Zemanovi byla zpečetěna užitím jeho kultovní postavičky pana Prokouka, který dodnes svojí poklonou otvírá filmy české filmotéky.

Je škoda, že o Karlu Zemanovi je vydáno tak málo knižních publikací, jistě by stálo za to, se jeho osobě více věnovat, aby se nejen jeho dílo zachovalo po další generace. Na druhou stranu, zadáte-li do internetového serveru Google režisérovo jméno, odpoví vám více než sto dvacet tisíc odkazů...

Se jménem Karla Zemana, jako s tvůrcem trikových filmů, jsem se seznámila zejména při studiu filmové školy, která sídlí právě v prostorách zlínských ateliérů, kde režisér působil. Možnost setkání se se Zemanovými spolupracovníky i jeho tvůrčím duchem v prostorách školy je nesmírnou zkušeností a nečekaným zážitkem, a zvláště při vzpomínce na dávnou návštěvu kina, kdy mě v útlém věku vzala má babička na Cestu do pravěku...

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Hábová, M., Smejkal, Z.: Karel Zeman, Blok, Čs. Filmový ústav
- [2] Český animovaný film, Krátký film a.s
- [3] Animace a doba, sborník textů z časopisu film a doba 1955 - 2000
- [4] Internet: www.csfd.cz - Česko-Slovenská filmová databáze

OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA

Záběry z filmu

Pan Prokouk

Inspirace

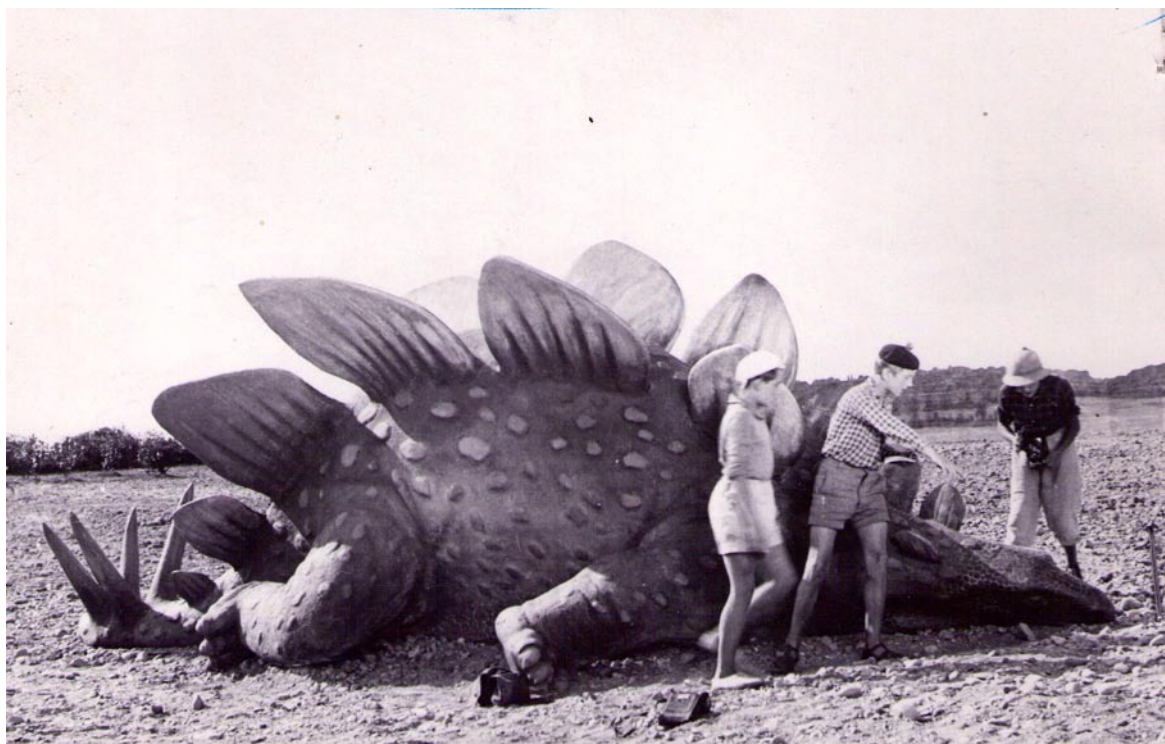
Král Lávra

Poklad ptačího ostrova

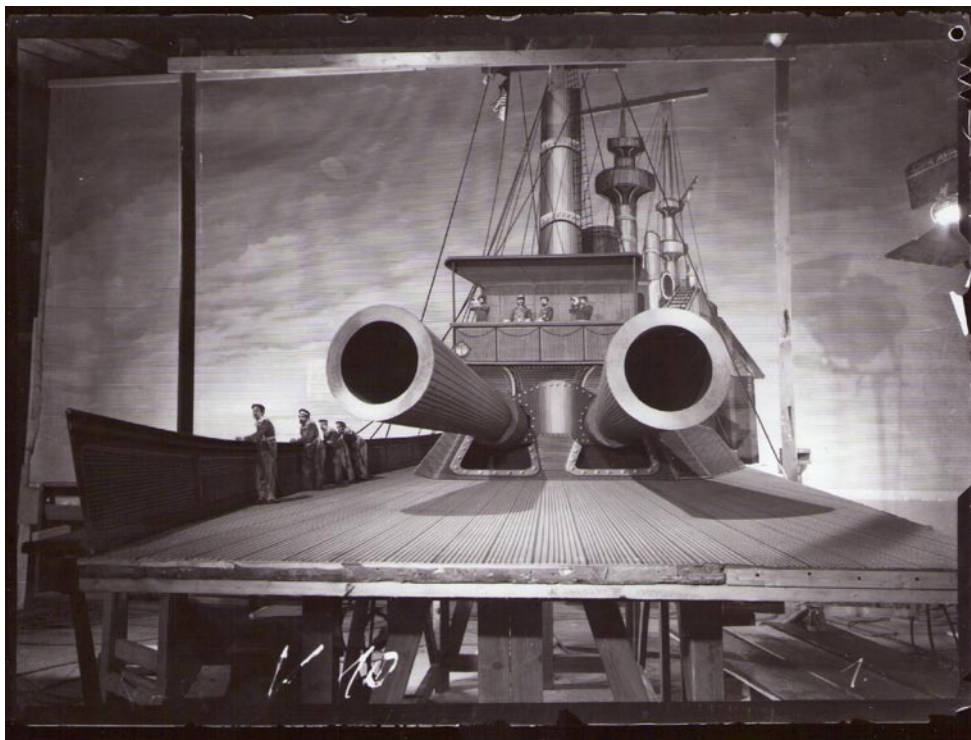
Cesta do pravěku

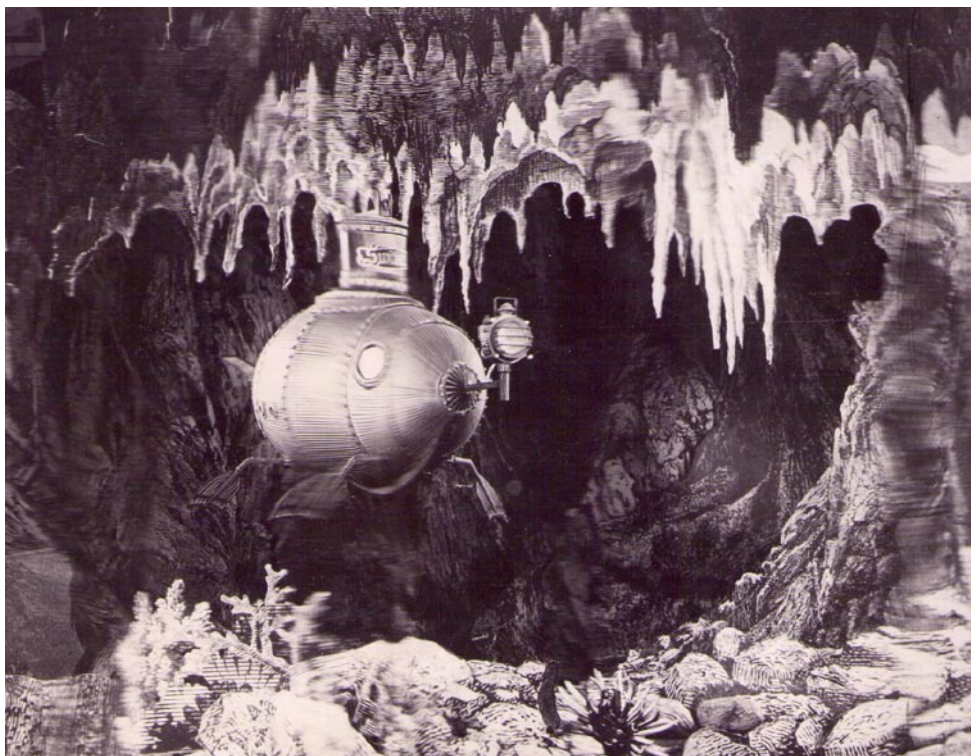
Cesta do pravěku

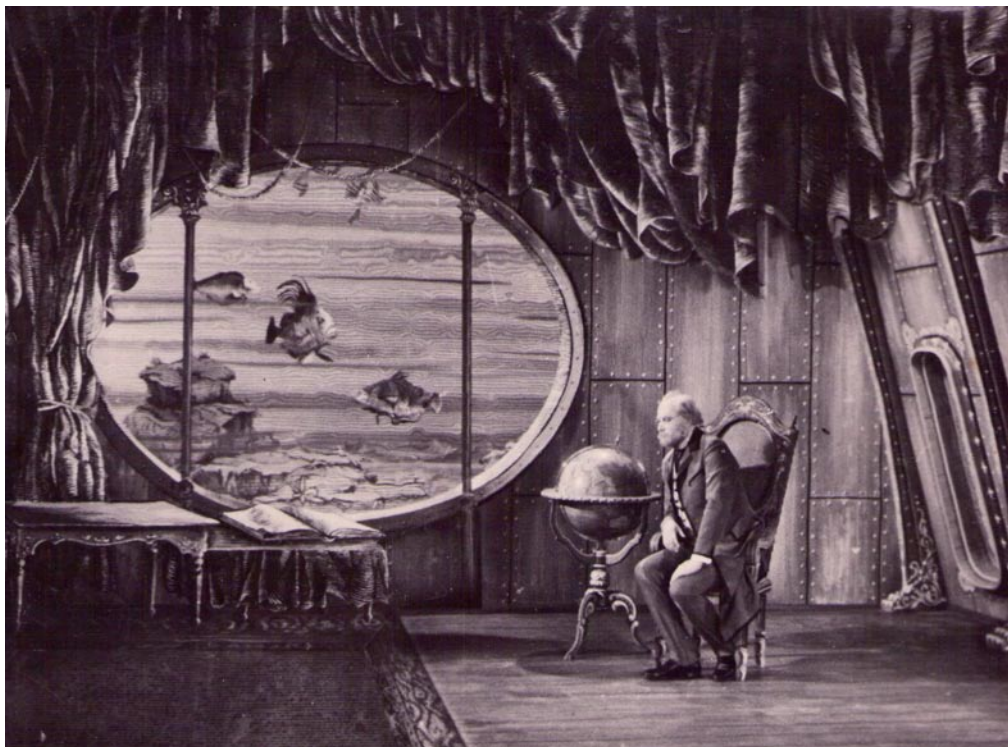
Vynález zkázy

(pracovní snímek)

Vynález zkázy

Vynález zkázy

Baron prášil

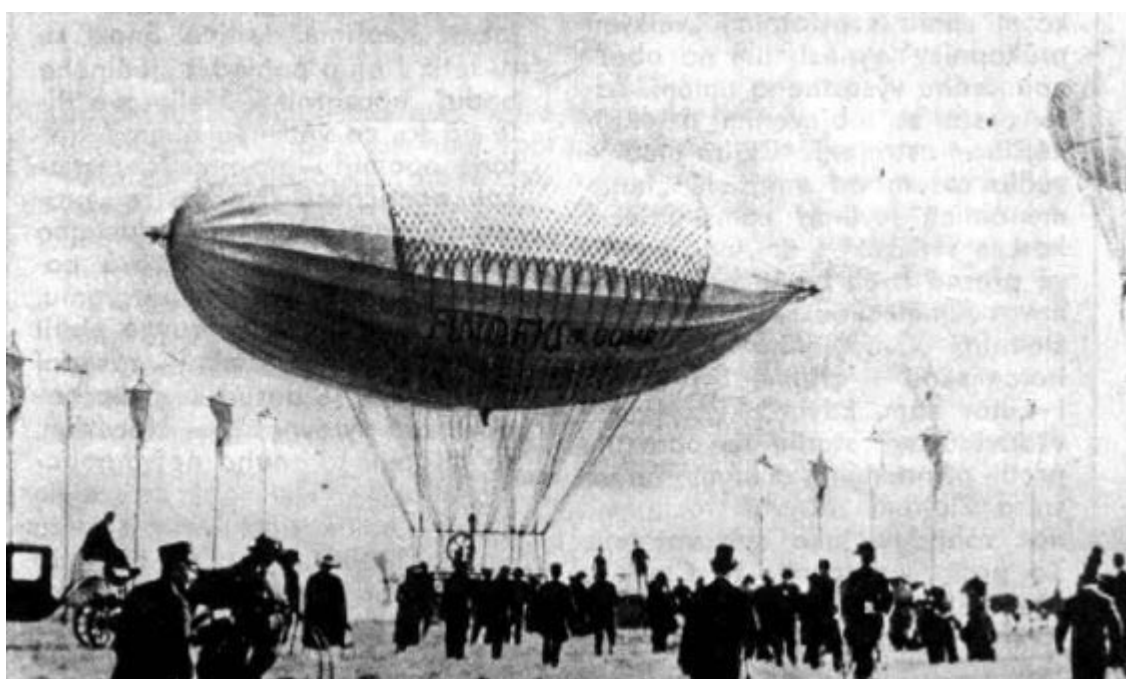
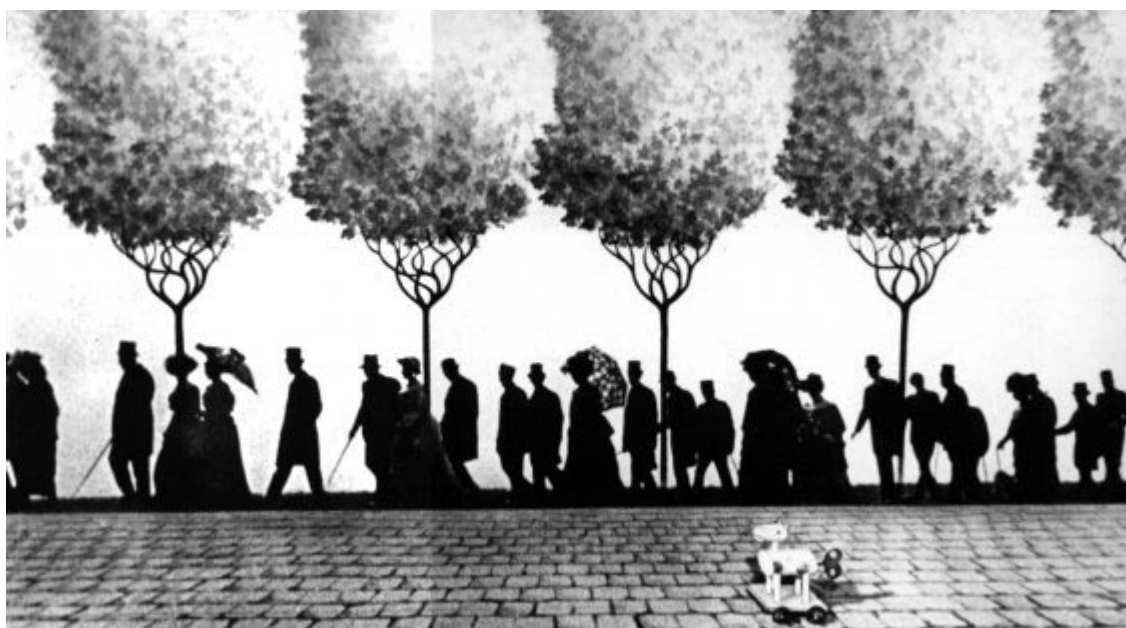
Baron prášil

Bláznova kronika

Ukradená vzducholod'

Ukradená vzducholod'

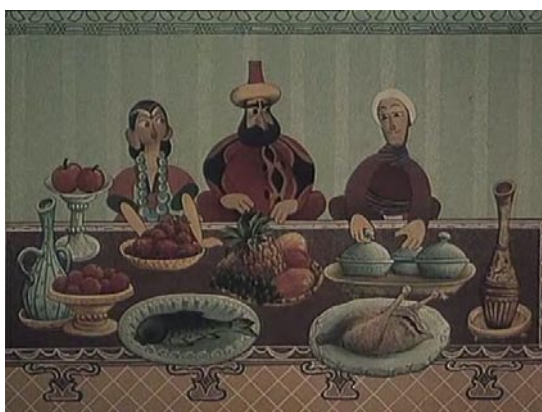
Na kometě

Na kometě

Na kometě

Pohádky tisíce a jedné noci

Čarodějův učeň

Čarodějův učeň

Čarodějův učeň

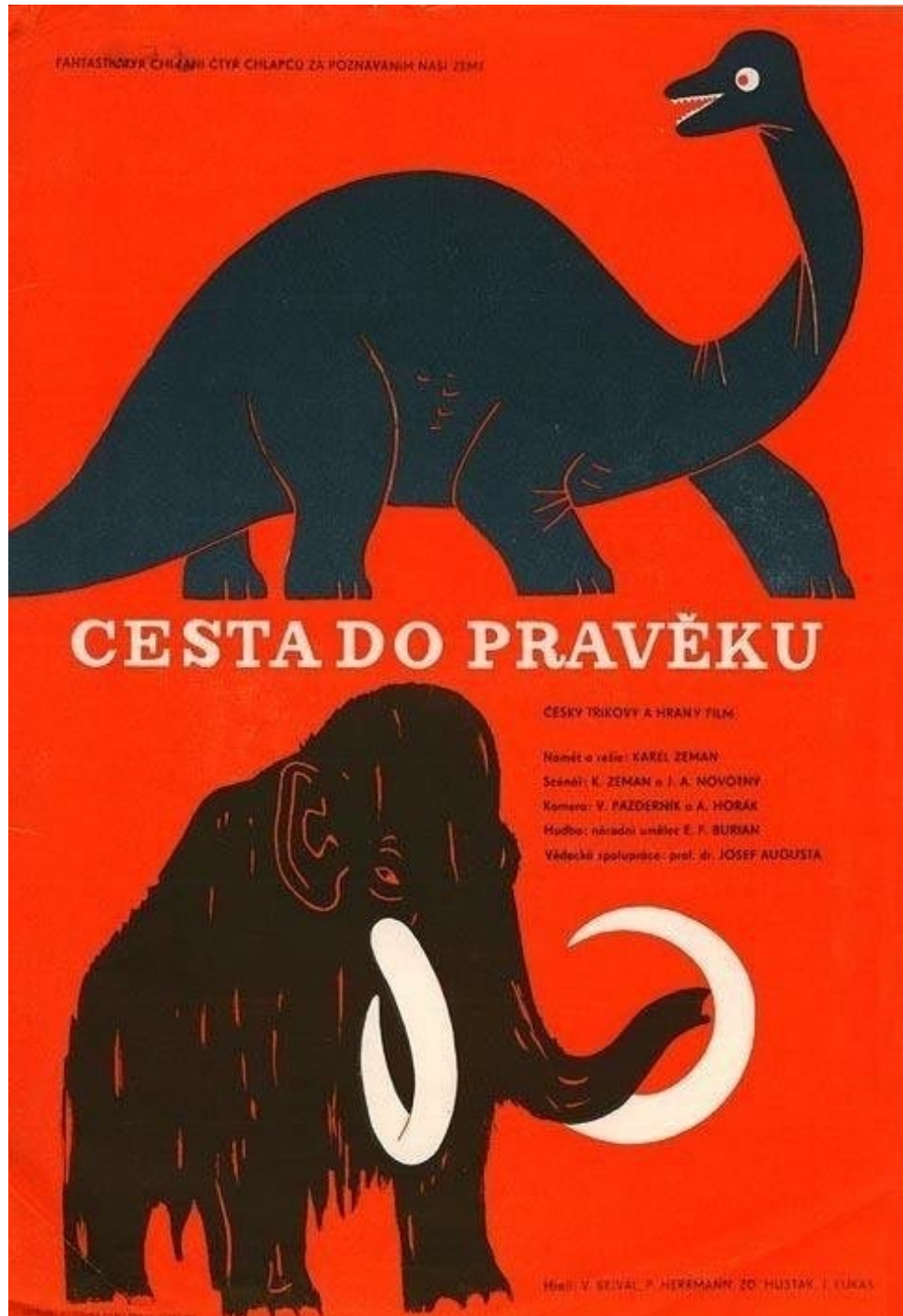

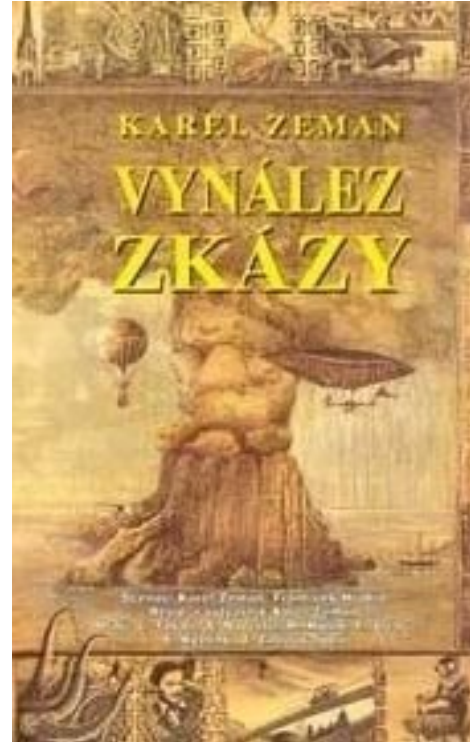
Čarodějův učeň

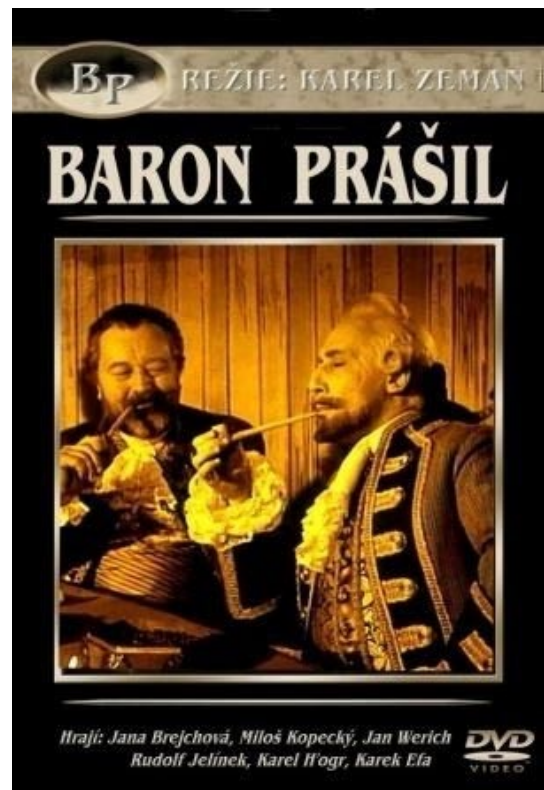
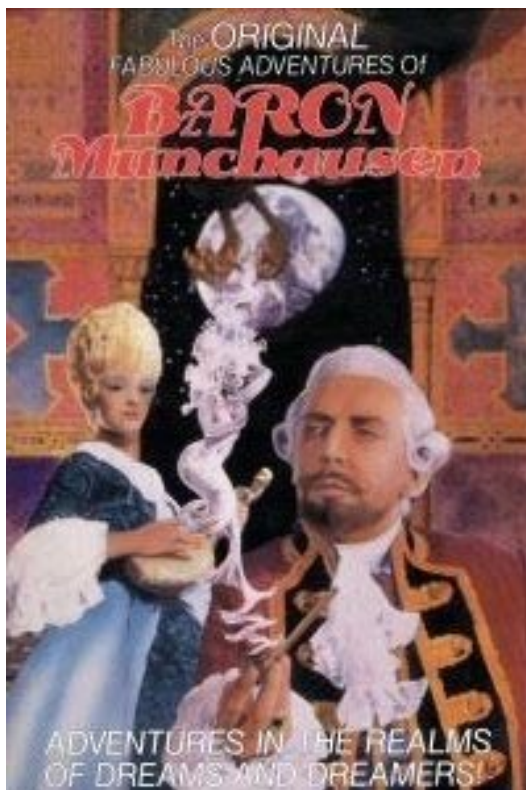
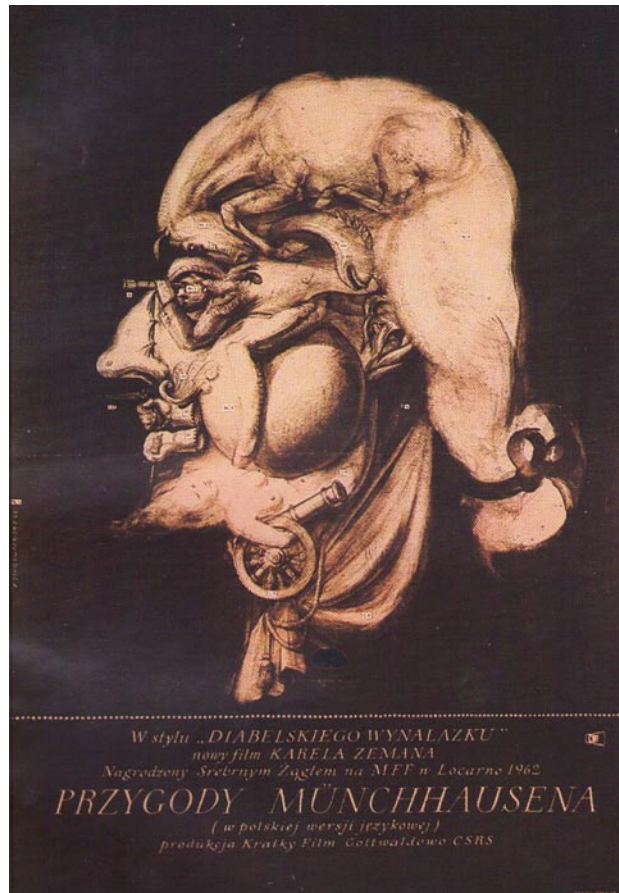

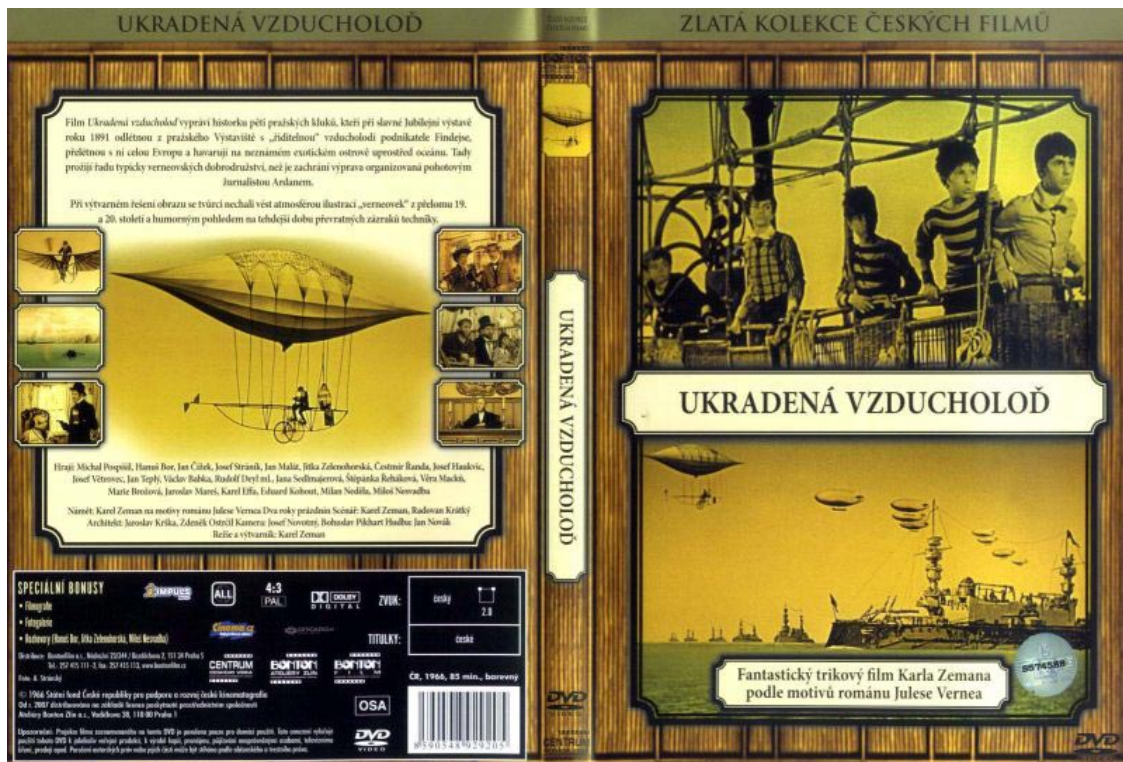
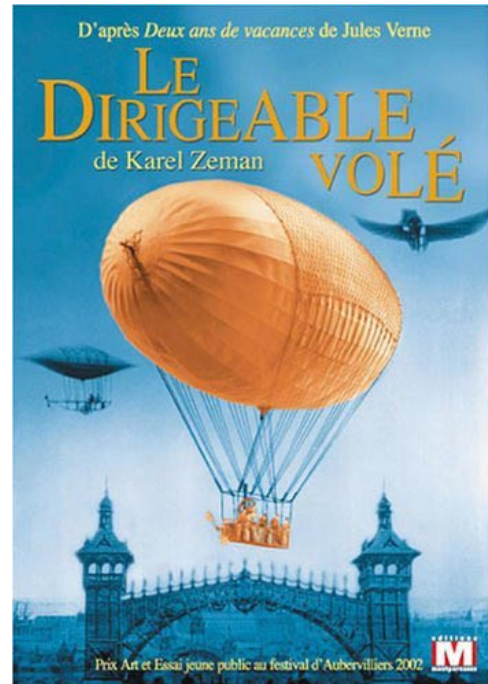
Pohádka o Honzíkovi a Mařence

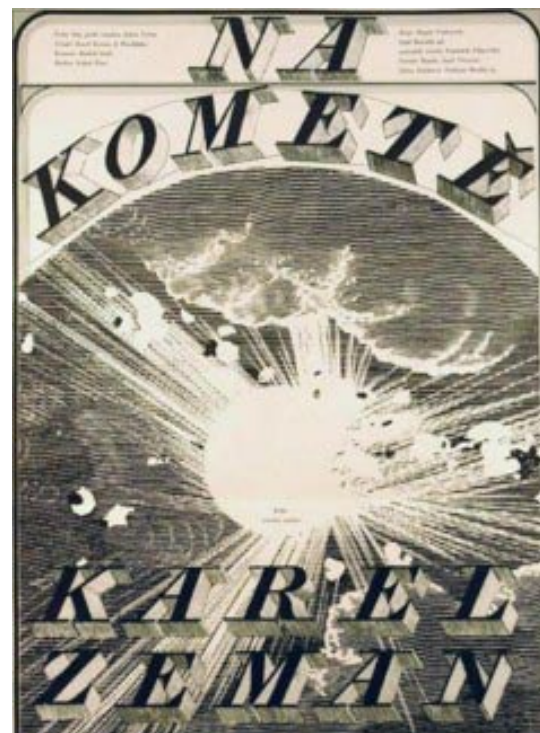
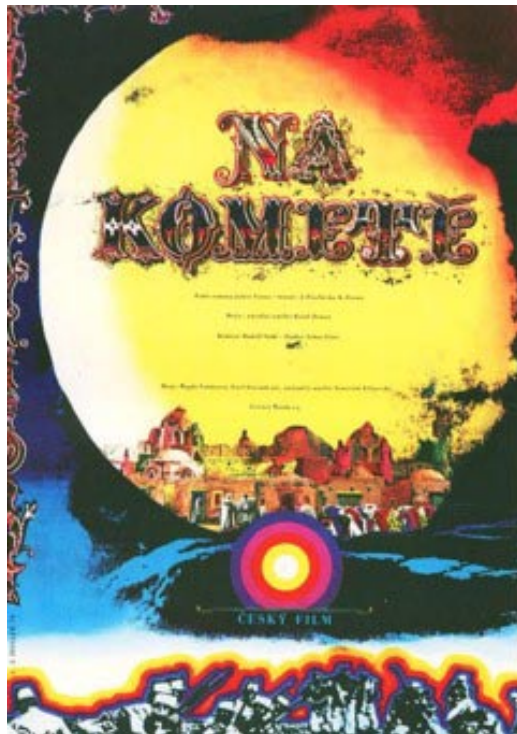
Filmové plakáty a obaly na DVD

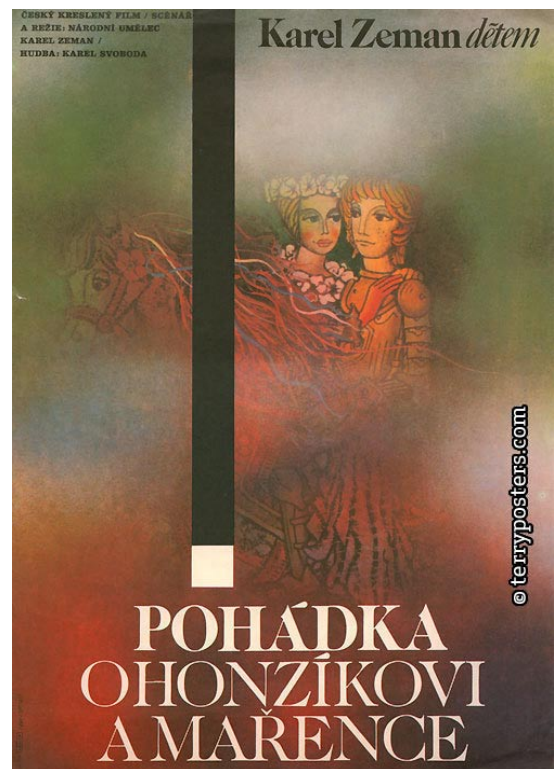
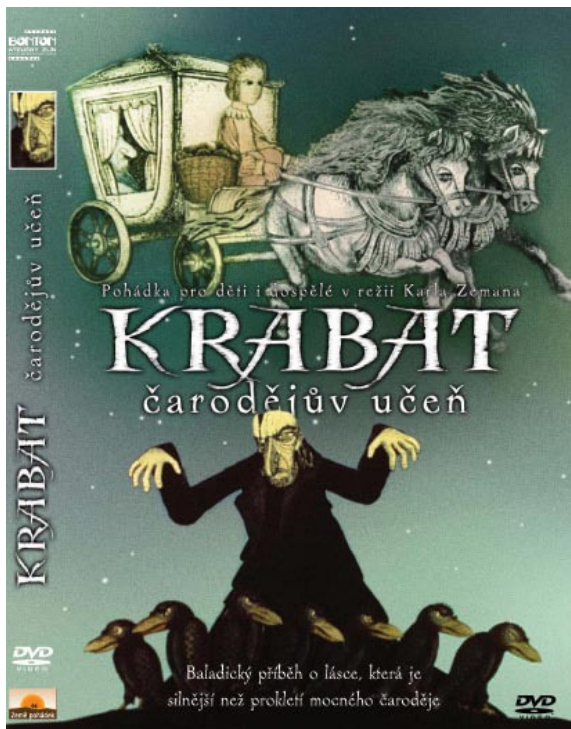
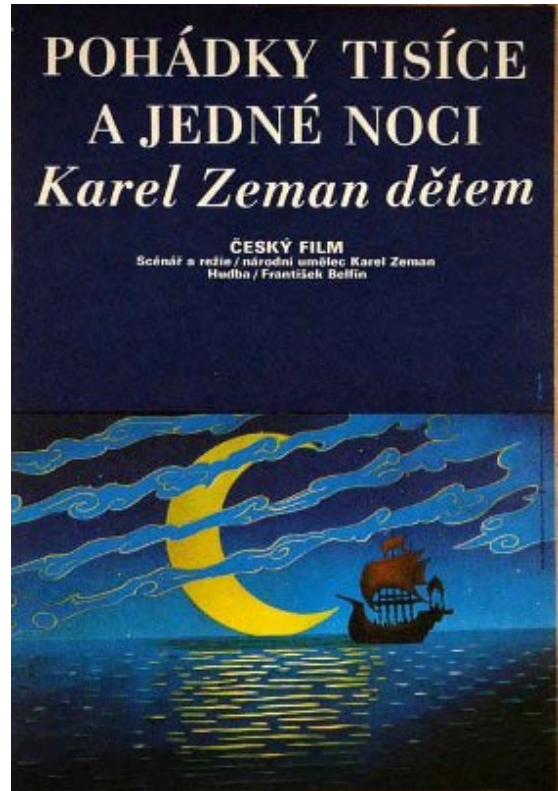
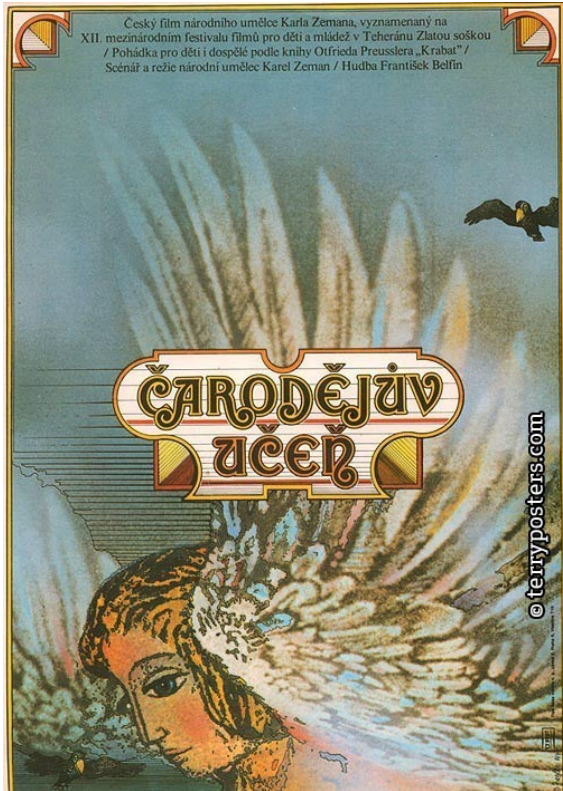

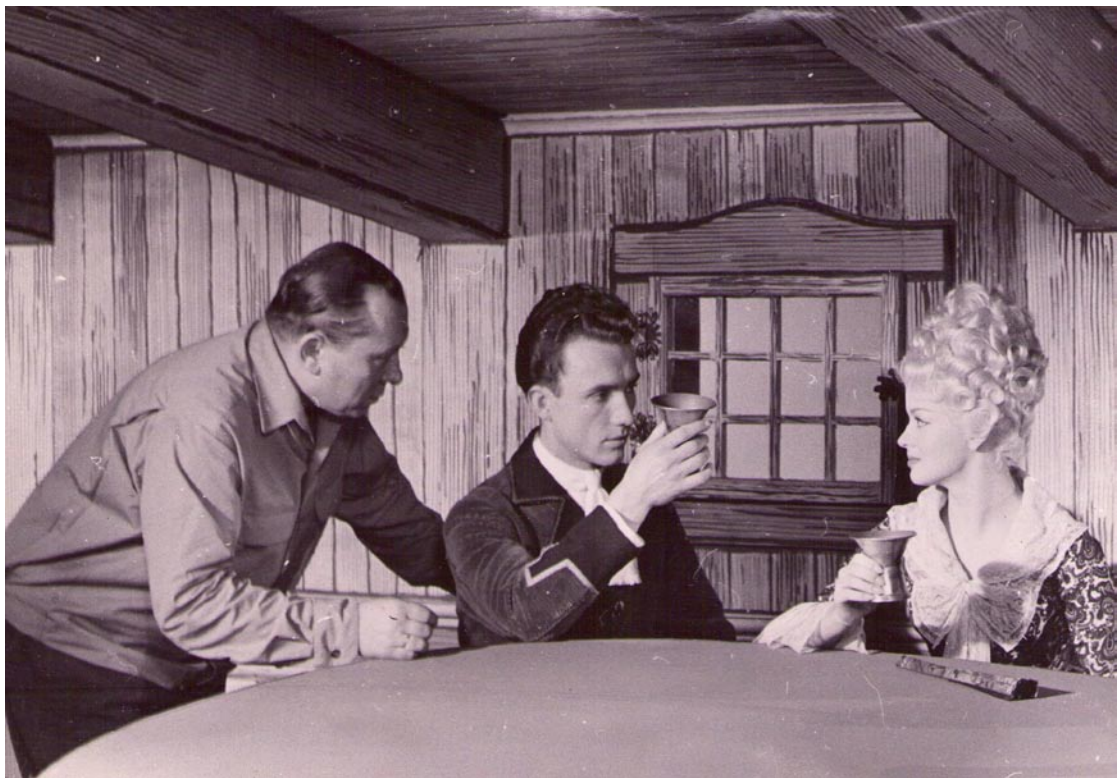

Pracovní foto z natáčení

**PRÁCE VE ZLÍNSKÝCH FILMOVÝCH ATELIÉRECH
NA KUDLOVĚ PŘI NATÁČENÍ FILMŮ CESTA
DO PRAVĚKU A VYNÁLEZ ZKÁZY**

